

ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΜΙΑΣ ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΗΣ
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΚΑΡΥΩΤΩΝ ΛΕΥΚΑΔΑΣ

ΣΟΦΙΑ ΜΙΚΡΩΝΗ

ΣΕ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΗΝ
ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ
ΣΧΟΛΗ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Το χρονικό μίας εγκατάλειψης
Η περίπτωση του οικισμού των Καρυωτών Λευκάδας

Φοιτήτρια
Μικρώνη Σοφία

Επιβλέπουσα Διδάσκουσα
Κοτζιά Αικατερίνη

Ιωάννινα, Φεβρουάριος 2021

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Πολυτεχνική Σχολή
Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών

Φωτογραφία εξωφύλλου
Το καφενείο 'Το Διαρκές' στον παλιό οικισμό
Πηγή: Αρχείο Κοινοτικού Γραφείου Καρυωτών

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

΄Πρώτα απ΄ όλα, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την επιβλέπουσα καθηγήτριά μου Κατερίνα, για την συνεχή καθοδήγηση και τις πολύτιμες συμβουλές που μου παρείχε καθ΄ όλη τη διάρκεια αυτής της εργασίας.

Ένα μεγάλο ευχαριστώ στον Πρόεδρο του Κοινοτικού Γραφείου Καρυωτών, Ιωάννη Γεωργάκη, για το χρόνο του, την απλόχερη βοήθειά του και την διάθεση του πολύτιμου για αυτή την εργασία αρχειακού υλικού.

Ένα ευχαριστώ σε όλους τους κατοίκους των Καρυωτών Λευκάδας που συνέβαλαν με τον τρόπο τους στην ολοκλήρωση αυτής της έρευνας.

Και τέλος, ένα μεγάλο ευχαριστώ στους φίλους και την οικογένειά μου, για το ειλικρινές ενδιαφέρον τους, την υπομονή και την υποστήριξη που μου έδειξαν όλο αυτό το διάστημα.

Π Ε Ρ Ι Λ Η Ψ Η

Η ερευνητική εργασία, πραγματεύεται την εγκατάλειψη οικισμών στον Ελλαδικό χώρο μέσω της περίπτωσης μελέτης του εγκαταλελειμμένου οικισμού των Παλιών Καρυωτών, του νομού Λευκάδας.

Ο οικισμός εγκαταλείφθηκε πλήρως από τους κατοίκους του το 1957, λόγω απειλών για κατολισθήσεις βράχων σε περίπτωση σεισμού. Οι κάτοικοι, με την βοήθεια του κράτους, εγκαταστάθηκαν 3,5 χιλιόμετρα δυτικότερα του παλιού χωριού και έστησαν την ζωή τους από την αρχή, γύρω από τις αλυκές Αλεξάνδρου που αποτέλεσαν βασική πηγή εισοδήματος για το χωριό για μερικές δεκαετίες. Σήμερα, οι αλυκές - όντας αδρανείς - δεν αποδίδουν οικονομικά οφέλη και οι κάτοικοι των Νέων Καρυωτών ζητούν να κηρυχθεί παραδοσιακός ο παλιός οικισμός ώστε να μπορέσουν να ξαναχτίσουν και να επωφεληθούν από τα ερειπωμένα σπίτια τους, εκμεταλλευόμενοι την τουριστική ανάπτυξη της χώρας.

Μέσα από τις κινητοποιήσεις της κοινότητας σε θεσμικό αλλά και σε πρακτικό επίπεδο τίγονται ζητήματα κοινωνικής συνοχής και μνήμης, αλλά και ισορροπιών, ανάμεσα στις επιθυμίες της κοινότητας και τον ρόλο της κρατικής παρέμβασης στις ζωές των κατοίκων.

A B S T R A C T

The research deals with the abandonment of settlements in Greece through the case study of the abandoned village of Old Karyotes, in Lefkada.

The settlement was completely abandoned by its inhabitants in 1957, due to threats of landslides in case of an earthquake. The residents, with the help of the state, settled 3.5 kilometers west of the old village and built their lives from scratch around the Alexander salt pans which were the main source of income for the villagers for several decades. Today, the salt flats - being inactive - don't provide financial benefits and the residents of New Karyotes ask for the old settlement to be declared a traditional village so that they can rebuild and benefit from their ruined houses, taking advantage of the country's tourist development.

Through the local community's actions, both on an institutional and practical level, issues of social cohesion and collective memory are raised, as well as balances between the wishes of the community and the role of the state's intervention in the lives of the inhabitants.

Εικόνα 1. Άνοιγμα σε κτίσμα του παλιού οικισμού των Καρυωτών Λευκάδας. Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ Οι αφορμές της μετοίκησης. Τρεις περιπτώσεις εγκατάλειψης οικισμών.	13
ΟΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ Καρυώτες: Οι προϋποθέσεις της μετεγκατάστασης.	21
ΤΑ ΊΧΝΗ Παλιό και Νέοι Καρυώτες. Τα αποτελέσματα της μετοίκησης.	33
Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ Η επιθυμία και οι ενέργειες για την αναβίωση των Παλιών Καρυωτών.	45
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	53
ΠΗΓΕΣ	57
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ	61

Ο εμφύλιος πόλεμος, χαρακτηρισμένος και ως «η κορυφαία και τραγικότερη αντιπαράθεση στην ελληνική κοινωνία μέσα στον εικοστό αιώνα»¹, οδήγησε στη μετανάστευση εκατοντάδων χιλιάδων ανθρώπων και την εγκατάλειψη ολόκληρων περιοχών. Ο απόηχος του σημάδεψε βαθιά τον ελληνικό λαό, αλλά παρόλο τη φτώχεια και την ένδεια που μάστιζε τη χώρα, υπήρχε η ελπίδα για μία νέα, καλύτερη ζωή.

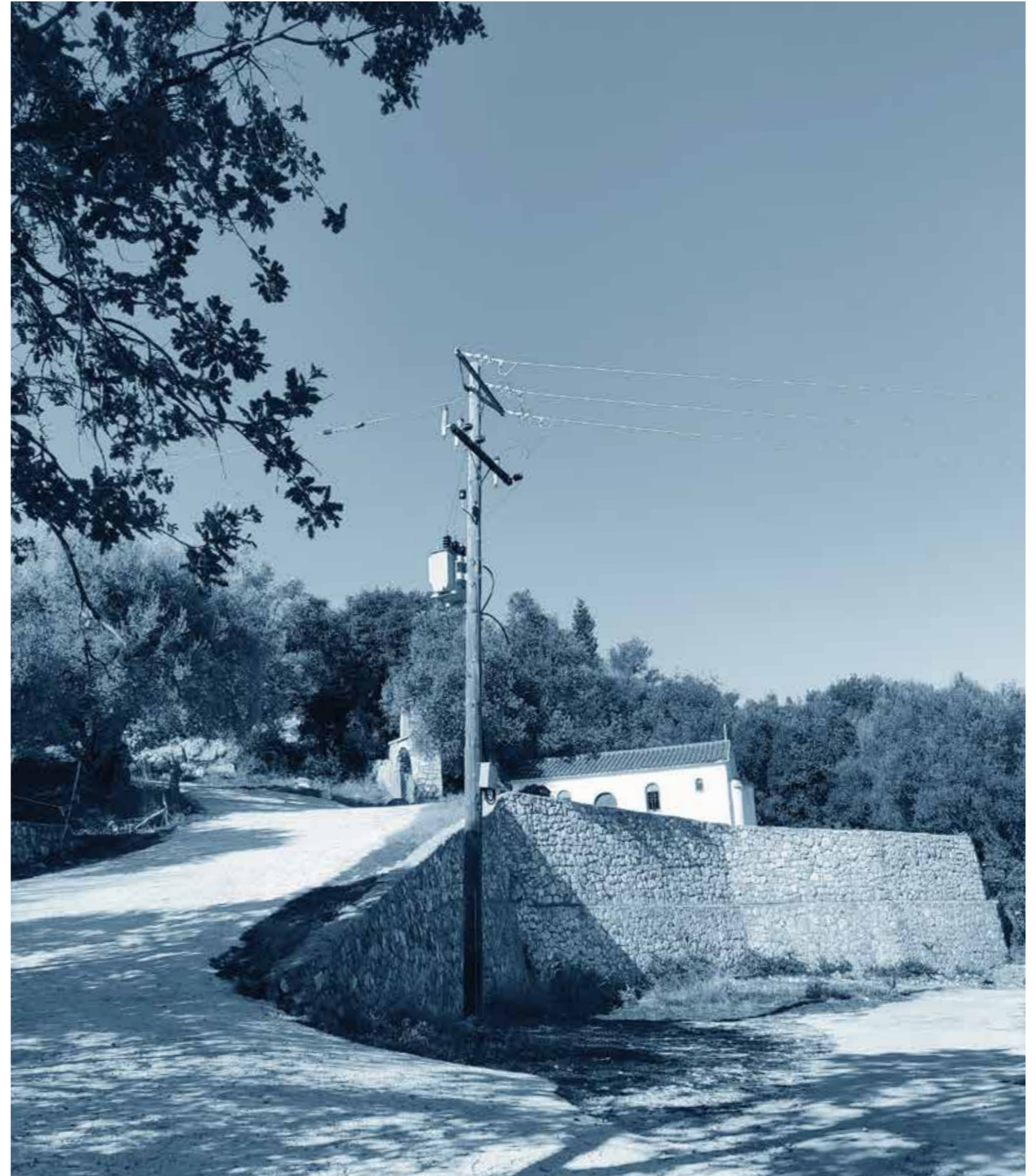
Εκείνη την περίοδο κάτοικοι ολόκληρων χωριών αποφάσισαν να αφήσουν τις ιδιοκτησίες τους και να μετοικήσουν αλλού. Οι αφορμές που συντέλεσαν στις περιπτώσεις εγκατάλειψης ποικίλουν, από την αστική μετοίκηση και θέματα οικονομικής φύσης, μέχρι φυσικές αλλά και ανθρωπογενείς καταστροφές. Γεγονός πάντως είναι, πως η επικρατούσα άποψη –και όχι αδικαιολόγητα– ήταν ότι οι ευκαιρίες για ευημερία βρίσκονται μακριά από τους απομονωμένους αυτούς τόπους, στους οποίους η ανάπτυξη έμοιαζε να μην μπορεί να φτάσει.

Τα τελευταία χρόνια, η τουριστική ανάπτυξη στην χώρα μας υπόσχεται νέες ευκαιρίες για οικονομική ευημερία. Σε αυτό το κλίμα εμφανίζονται δυνατότητες αξιοποίησης για τους οικισμούς που απαξιώθηκαν και εγκαταλείφθηκαν, ιδίως αν έχουν κάποιον ιδιαίτερο χαρακτήρα, και επαναδραστηριοποίησης των κατοίκων τους που έχουν τλαιπωρηθεί από την οικονομική κρίση. Άλλωστε, το οδικό δίκτυο έχει εκσυγχρονιστεί και οι κάποτε δυσπρόσιτοι οικισμοί, είναι πλέον πολύ πιο εύκολα προσβάσιμοι.

Με στόχο να θίξει τα παραπάνω ζητήματα, η ερευνητική εργασία, μελετάει την περίπτωση του εγκαταλελειμμένου οικισμού των Παλιών Καρυωτών, του νομού Λευκάδας.

Ο οικισμός των Παλιών Καρυωτών εγκαταλείφθηκε από τους κατοίκους του το 1957. Οι κάτοικοι, με την βοήθεια του κράτους, εγκαταστάθηκαν 3,5 χιλιόμετρα δυτικότερα του παλιού χωριού και έστησαν την ζωή τους από την αρχή, γύρω από τις αλυκές Αλεξάνδρου που αποτέλεσαν βασική πηγή εισοδήματος για το χωριό για μερικές δεκαετίες. Σήμερα, οι αλυκές δεν αποδίδουν οικονομικά οφέλη και οι κάτοικοι των Νέων Καρυωτών ζητούν να κηρυχθεί παραδοσιακός ο παλιός οικισμός ώστε να μπορέσουν να επωφεληθούν από τα ερειπωμένα σπίτια τους, εκμεταλλευόμενοι την τουριστική ανάπτυξη της χώρας. Χωρίς αυτό να σημαίνει ότι προτίθενται να εγκαταλείψουν για άλλη μια φορά τον σημερινό τόπο κατοικίας τους, τους Νέους Καρυώτες, επιδιώκουν την αναβίωση των Παλιών Καρυωτών με την ίδια θέρμη που 70 χρόνια πριν επιθυμούσαν να τον εγκαταλείψουν.

Η εργασία αναζητά τα κίνητρα και τις επιθυμίες των κατοίκων τότε και τώρα, όπως αυτά εκφράζονται μέσα από τις κινητοποιήσεις της κοινότητας σε θεσμικό αλλά και σε πρακτικό επίπεδο, προκειμένου να προσαρμοστεί στις κοινωνικοπολιτικές αλλαγές και να εξασφαλίσει ένα καλύτερο μέλλον για τον εαυτό της. Μέσα από την μελέτη των διαδικασιών που ακολουθήθηκαν για να γίνει η πρώτη μετοίκηση αλλά και αυτών που ακολουθούνται ώστε να αναβιώσει σήμερα ο παλιός οικισμός, τίγονται ζητήματα κοινωνικής συνοχής και μνήμης, αλλά και ισορροπιών, ανάμεσα στις επιθυμίες της κοινότητας και τον ρόλο της κρατικής παρέμβασης στις ζωές των κατοίκων.

Εικόνα 2. Η είσοδος στον παλιό οικισμό των Καρυωτών Λευκάδας όπως είναι σήμερα. Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Υπό ποιες όμως προϋποθέσεις επιθυμούν οι άνθρωποι που έχουν ιδιοκτησίες στους εγκαταλελειμμένους οικισμούς να ξεκινήσει η αναβίωσή τους; Σε τι βαθμό χρειάζεται η δική τους προσωπική συμβολή για την επίτευξή της και ποια είναι η βοήθεια που μπορούν να έχουν από το κράτος; Ποιες διαδικασίες χρειάζονται για να ολοκληρωθεί η μετεγκατάσταση ενός οικισμού και τί στοιχεία διατηρούνται από τους παλιούς οικισμούς, μετά τη μετάβαση στις νέες περιοχές, τόσο σε κοινωνικό όσο και σε αρχιτεκτονικό επίπεδο;

Η επιλογή της Λευκάδας ως πεδίο διεξαγωγής της έρευνας οφείλεται εν μέρει σε προσωπικούς λόγους, καθώς αποτελεί τον τόπο καταγωγής και μόνιμης κατοικίας μου. Πέραν όμως από την πρακτική εγγύτητα και τη συναισθηματική μου σχέση με τον τόπο που αποτέλεσαν έναυσμα για τη διερεύνηση του θέματος, η Λευκάδα και η παρακείμενη όχθη της Αιτωλοακαρνανίας, επιλέχθηκαν διότι εδώ συνέπεσαν τρεις περιπτώσεις εγκατάλειψης οικισμών υπό παραπλήσιες συνθήκες. Οι τρεις οικισμοί, χτισμένοι σε απόκρυφες τοποθεσίες υπό τον φόβο πειρατικών επιδρομών, εγκαταλείφθηκαν πλήρως από τους κατοίκους τους εξ αιτίας της απειλής για κατολισθήσεις βράχων σε περίπτωση σεισμού. Τα εγκαταλελειμμένα κτίσματα μετατράπηκαν σιγά σιγά σε ερείπια, τα οποία κατέπνιξε σταδιακά η αδάμαστη φύση.

Η εργασία βασίζεται στην πρωτογενή έρευνα, το υλικό της οποίας στοιχειοθετεί το χρονικό της μετοίκησης. Πιο συγκεκριμένα, στην συλλογή αρχειακού υλικού (δημόσια έγγραφα και φωτογραφίες) και στην καταγραφή μαρτυριών μέσα από συνεντεύξεις με τους εν ζωή κατοίκους των Παλιών Καρυωτών.

Για τους σκοπούς της έρευνας παράχθηκε επίσης νέο φωτογραφικό υλικό* και έγινε αντιστοίχιση σκαριφημάτων των Παλιών και των Νέων Καρυωτών με σημερινές λήψεις από το googlemaps που επέτρεψαν την συγκριτική μελέτη των δύο οικισμών. Η καταγραφή αυτού του υλικού, μας δίνει σημαντικά στοιχεία, για την λογική και την διαδικασία της μετάβασης στο νέο χωριό και μας βοηθάει να μελετήσουμε τις προτεραιότητες που τέθηκαν στην χωροδιαχείριση των Νέων Καρυωτών κατά την μετοίκηση. Η μέθοδος αυτή βοήθησε επίσης στον προσδιορισμό των ορίων του πρώτου οικισμού των Νέων Καρυωτών μέσα στον σημερινό οικισμό, ο οποίος μεγάλωσε μέσα στα χρόνια.

Στην εργασία περιγράφεται το χρονικό της εγκατάλειψης του παλιού οικισμού, παρακολουθώντας χρονολογικά τα βήματα της μετοίκησης, αλλά και οι πρόσφατες ενέργειες των κατοίκων των Νέων Καρυωτών που έχουν ιδιοκτησίες στους Παλιούς Καρυώτες, προκειμένου να χαρακτηριστεί προστατευόμενος ο παλιός εγκαταλελειμμένος οικισμός.

Αναλυτικότερα, στο πρώτο κεφάλαιο, περιγράφονται συνοπτικά οι τρεις περιπτώσεις εγκατάλειψης των οικισμών της Παλιάς Πλαγιάς Αιτωλοακαρνανίας, του Ρουπακιά και των Παλιών Καρυωτών Λευκάδας. Στόχος είναι να επισημανθούν οι διαφορετικοί τρόποι με τους οποίους το ελληνικό κράτος διαχειρίστηκε αυτές τις μετοικήσεις και στήριξε τους κατοίκους των τριών οικισμών.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, αναπτύσσεται αναλυτικά το χρονικό της εγκατάλειψης του οικισμού των Παλιών Καρυωτών. Συγκεκριμένα, αναπτύσσονται οι συνθήκες και οι αφορμές που οδήγησαν στην

μετεγκατάσταση, οι πολιτικές και οικονομικές κινήσεις που έλαβαν χώρα πριν και κατά τη διάρκεια της μεταφοράς του οικισμού καθώς επίσης οι διαδικασίες και οι αποφάσεις που πάρθηκαν σχετικά με τη νέα περιοχή και το διαμοιρασμό της γης στους Νέους Καρυώτες.

Το τρίτο κεφάλαιο, εστιάζει αρχικά στην σημερινή κατάσταση των δύο οικισμών και στην μεταξύ τους σχέση εξετάζοντας τα μορφολογικά και τυπολογικά στοιχεία τους. Μελετώντας και αξιοποιώντας τα δεδομένα της έρευνας που αφορούν τόσο στην φυσιογνωμία των οικισμών της Λευκάδας² όσο και στην φυσιογνωμία του παλιού οικισμού των Καρυωτών,³ γίνεται μία προσπάθεια σκιαγράφησης της εικόνας του παλιού οικισμού όπως ήταν πριν την εγκατάλειψή του.

Τμήματα των κατοικιών των Παλιών Καρυωτών αποσπάστηκαν από τους ιδιοκτήτες τους προκειμένου να χρησιμοποιηθούν στην οικοδόμηση των κατοικιών των Νέων Καρυωτών. Στο πλαίσιο αυτής της έρευνας επιχειρήθηκε ο εντοπισμός αυτών των τμημάτων που μεταφέρθηκαν στις κατοικίες που υπάρχουν ακόμη στους Νέους Καρυώτες.

Τέλος, το τέταρτο κεφάλαιο αφορά την επιθυμία των κατοίκων να επιστρέψουν στον παλιό οικισμό και αναφέρεται στις ενέργειες που προέβησαν με στόχο το χαρακτηρισμό του ως προστατευόμενο οικισμό.

Εικόνα 3. Κτίρια στον παλιό οικισμό των Καρυωτών.
Πηγή: Αρχείο Κοινοτικού Γραφείου Καρυωτών

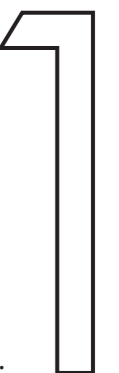
2. Φιλίππα-Αποστόλου Μάρω, Η αρχιτεκτονική φυσιογνωμία των οικισμών της Λευκάδας, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις ΕΜΠ, Αθήνα, 1992

3. Τεχνική έκθεση αρχιτεκτονικού γραφείου για τον Παλιό οικισμό των Καρυωτών, η οποία έγινε αφιλοκεδώς το 2005.

* Φωτογραφικό υλικό από τους τρεις εγκαταλελειμμένους οικισμούς βρίσκεται στο τέλος της εργασίας, σε ξεχωριστό παράρτημα.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο
Τ Ο Π Λ Α Ι Σ Ι Ο

ΟΙ ΑΦΟΡΜΕΣ ΤΗΣ ΜΕΤΟΙΚΗΣΗΣ. ΤΡΕΙΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΗΣ ΟΙΚΙΣΜΩΝ.

Βρισκόμαστε στη μεταπολεμική εποχή της Ελλάδας.

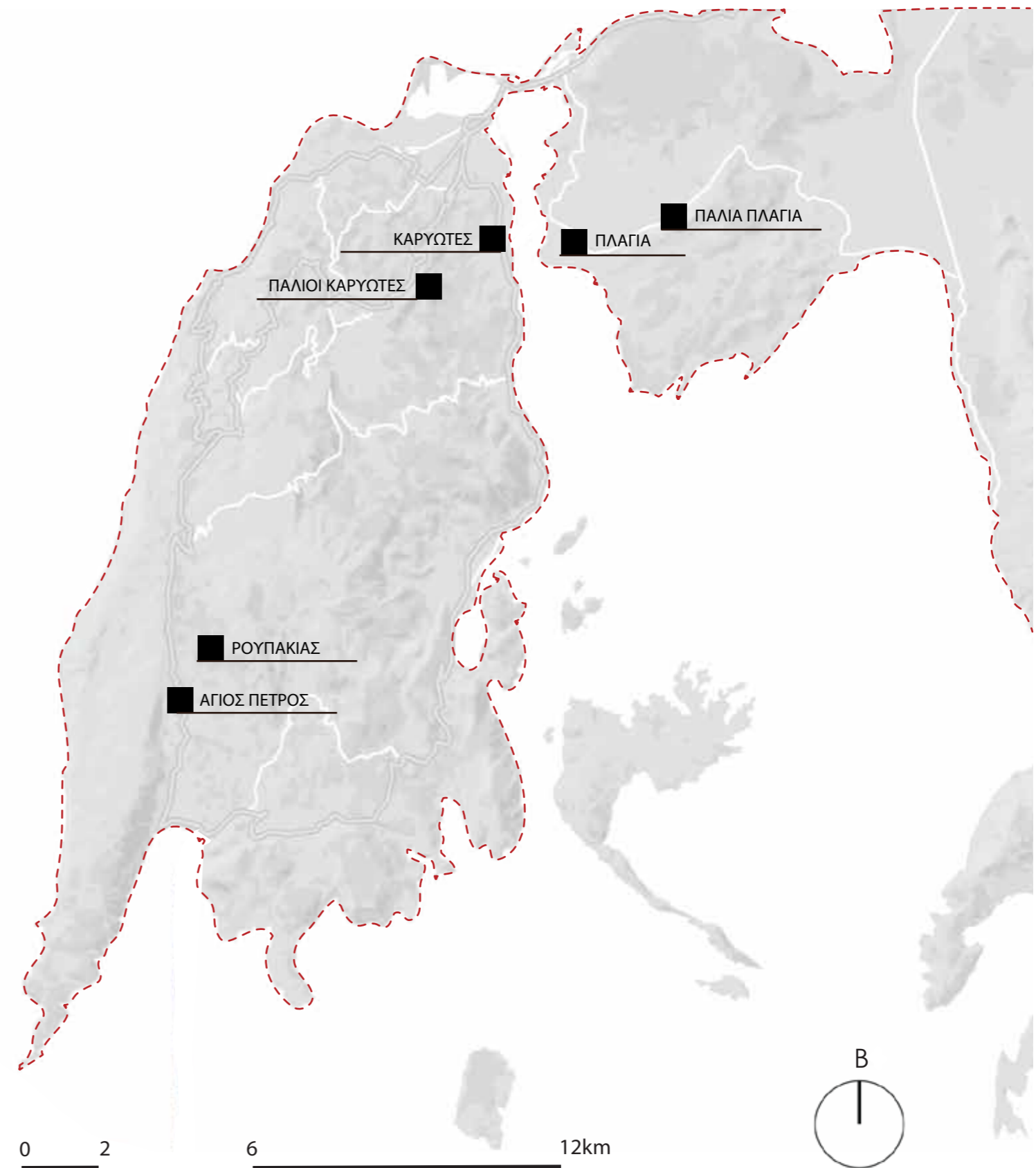
Μόλις μετά τη λήξη του Εμφυλίου πολέμου, η χώρα διέπεται από το φαινόμενο της αστυφιλίας, μέσα σε ένα κλίμα κοινωνικοπολιτικής, ωστόσο, αντιπαράθεσης. Λίγα χρόνια αργότερα, μετά την πτώση της στρατιωτικής χούντας και του δικτατορικού καθεστώτος, επακολουθεί αποκατάσταση των κοινωνικών ελευθεριών αλλά και ταχεία ανάπτυξη στο πεδίο της οικονομίας.

Το χρονικό πλαίσιο που μας αφορά είναι πριν αλλά και μετά τη μεταπολίτευση, από το 1950 ως και τις αρχές του 1980, και ο τόπος, είναι ένα νησί εκ των Ιονίων, η Λευκάδα. Μια πρόταση που θεωρώ πως αποδίδει την αίσθηση της εποχής, είναι εκείνη του ζωγράφου Μίνου Αργυράκη, ο οποίος αναφερόμενος στη Λευκάδα γράφει:

«Είδαμε στο πρόσωπό σου σε μικρογραφία ολόκληρη τη μοίρα της σύγχρονης Ελλάδας... Μαγεία και μιζέρια. Μιζέρια και μαγεία. Παντού!...»⁵

Για κάποια χρόνια, η ανάπτυξη αποτελεί ισχυρό κίνητρο για την εγκατάλειψη πολλών οικισμών στην Ελλάδα. Στην Λευκάδα, η αφορμή ήταν οι σεισμοί. Παρακάτω θα δούμε τρεις περιπτώσεις οικισμών που εγκαταλείφθηκαν με αφορμή τον σεισμό στο Ξηρόμερο Αιτωλοακαρνανίας το 1966 και στη Λευκάδα το 1953. Το κράτος, έχοντας απαγορεύσει την μετοίκηση των κατοίκων των Ιονίων στα μεγάλα αστικά κέντρα στους καταστροφικούς σεισμούς του 1953 που προηγήθηκαν, βοηθά οικονομικά με διάφορους τρόπους τους κατοίκους να μετοικήσουν σε κοντινές στους εγκαταλειμμένους οικισμούς περιοχές.

29 Οκτωβρίου 1966. Σύμφωνα με το Γεωδυναμικό Ινστιτούτο του Αστεροσκοπείου Αθηνών, σεισμός έντασης 5,8 της κλίμακας Ρίχτερ, ισοπεδώνει το Ξηρόμερο Αιτωλοακαρνανίας. Συνολικά, 25 κτίρια κατέρρευσαν ολοσχερώς και αντίστοιχα 968 υπέστησαν σοβαρές βλάβες, αφήνοντας 10.000 ανθρώπους άστεγους. Τον ολέθριο σεισμό ακολούθησε κακοκαιρία, η οποία οδήγησε αφενός στην κατολίπηση βράχων, και αφετέρου στην καταστροφή περισσότερων κτισμάτων και κατοικιών. Το γεγονός αυτό οδήγησε στην περιοδική διαμονή χιλιάδων κατοίκων σε στρατιωτικούς καταυλισμούς ή την μετοίκηση και μόνιμη πλέον εγκατάστασή τους, σε διπλανά χωριά.

Εικόνα 4. Οι τρεις περιπτώσεις εγκατάλειψης στο νησί της Λευκάδας και στην Αιτωλοακαρνανία. Πηγή αεροφωτογραφίας: Google Earth

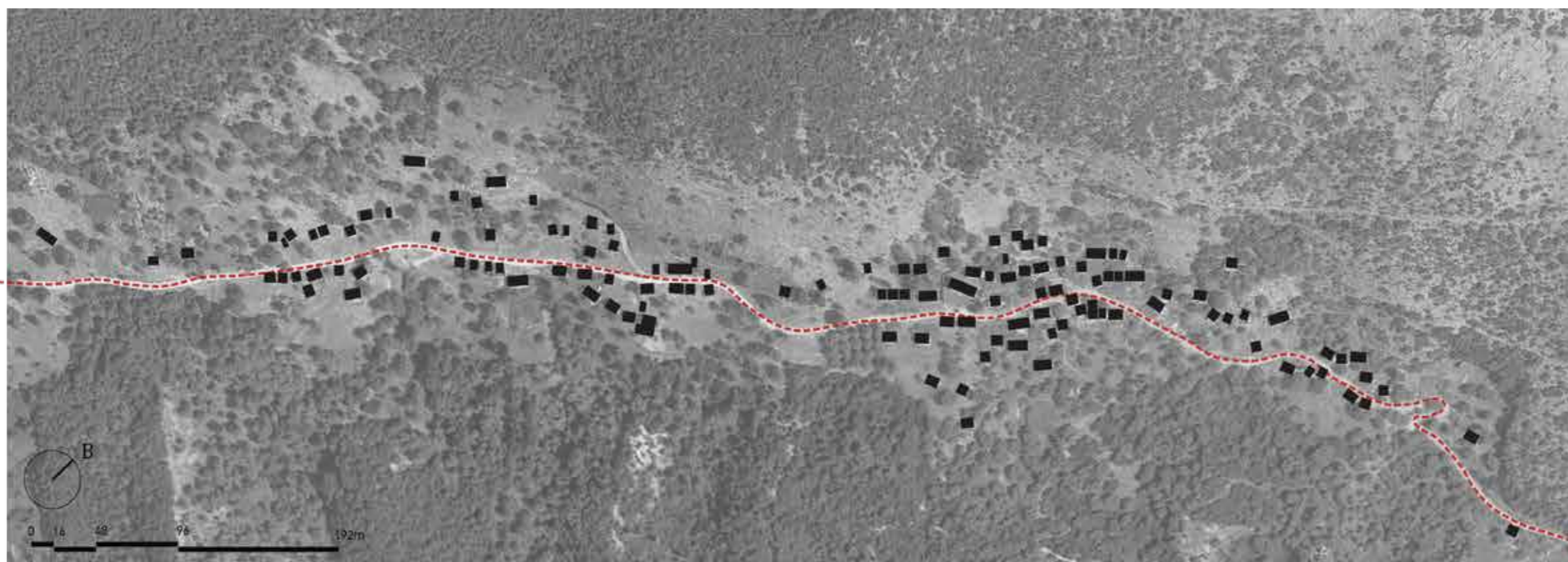
Ανάμεσα στις πληγείσες περιοχές, βρίσκεται και το χωριό της Παλιάς Πλαγιάς, κτισμένο επί Τουρκοκρατίας, στη νοτιοανατολική πλαγιά του βουνού Στέρνα. Ο καταστρεπτικός σεισμός και οι φυσικές καταστροφές αδιαμφησβήτητα άφησαν το στίγμα τους στον οικισμό, αλλά δεν αποτέλεσαν την αιτία για την οποία εντέλει εγκαταλείφθηκε πλήρως το χωριό. Παρά τις δυσμενείς συνθήκες, οι κάτοικοι επισκεύασαν τα σπίτια τους και συνέχισαν να ζουν στον τόπο τους αντιμετωπίζοντας την καθημερινή βιοπάλη.

Η χαριστική βολή ήταν οικονομικής φύσης και ήρθε τη δεκαετία του 1970, με τη στροφή στην εκβιομηχάνιση. Η Πλαγιά, όπως και ολόκληρη η χώρα, την περίοδο 1950-1967, στηρίζονταν οικονομικά στον αγροτικό-πρωτογενή τομέα.

Ο Βασίλης Πατρώνης γράφει επί του θέματος: «Με ποσοστό 86,4% στο σύνολο των εξαγωγών της χώρας το 1955 και 73% το 1966, (ο αγροτικός τομέας) αποτέλεσε τον βασικό τροφοδότη της αναπτυξιακής προσπάθειας της χώρας στη μεταπολεμική περίοδο.» Στην ίδια σελίδα, αναφέρει πως, «Η περιοριστική πολιτική και η δραστική μείωση των εισοδηματικών ευκαιριών εις βάρος του αγροτικού τομέα είχε ως αποτέλεσμα την έντονη έξοδο του αγροτικού πληθυσμού, που αναζήτησε την εξασφάλιση της επιβίωσης είτε στα μεγάλα αστικά κέντρα είτε στην εξωτερική μετανάστευση. Κατά την περίοδο 1951-1971, σύμφωνα με τα στοιχεία των απογραφών πληθυσμού της ΕΣΥΕ, καταγράφηκε μια έξοδος από την ύπαιθρο 1.351.117 ατόμων. Ιδιαίτερα επλήγησαν οι ορεινές και απομονωμένες περιοχές στις οποίες παρατηρήθηκαν φαινόμενα ερήμωσης και μαζικής εγκατάλειψης ολόκληρων χωριών. Ο αγροτικός πληθυσμός μειώθηκε από το 47,5% του συνολικού πληθυσμού της χώρας το 1951 στο 35,2% το 1971.»⁵

Λογικό επακόλουθο ήταν επομένως, η απόφαση του τότε Κοινοτικού Συμβουλίου περί μετακίνησης του οικισμού της Πλαγιάς. Το χωριό, όντας αδύνατο να ανταπεξέλθει στα νέα δεδομένα, μετεγκαθίσταται το 1976, έπειτα από τη δημοψηφισματική επιλογή των κατοίκων, στα παράλια απέναντι από την ανατολική Λευκάδα, στην σημερινή του θέση «Κάστρο». Σε αυτή την περίπτωση, το ελληνικό κράτος δεν παρείχε στους κατοίκους οικονομική βοήθεια, αλλά προέβη στην οικοδόμηση ολόκληρου του νέου χωριού, όπου οι κατοικίες δόθηκαν δωρεάν μέσω διαδικασίας κλήρωσης.

Από τις μαρτυρίες του πρώην γραμματέα της κοινότητας της Πλαγιάς, Γιώργου Παξινού, γίνεται γνωστό πως η μετοίκηση διήρκεσε από το 1976 μέχρι και το 1980 και μάλιστα, ότι η μεταφορά ξεκίνησε με τους κατοίκους, οι οποίοι είχαν εκ των προτέρων στην ιδιοκτησία τους ακίνητη περιουσία στη νέα περιοχή. Εφόσον το νέο χωριό θα αναπτύσσονταν τελικά κοντά σε αυτές, οι ιδιοκτησίες, με κεντρική θέση στο νέο χωριό, θα αποκτούσαν ξαφνικά μεγαλύτερη αξία. Για το λόγο αυτό, οι προνομιούχοι ιδιοκτήτες πίεσαν όπως μπορούσαν τις αρχές του τόπου, εκθέτοντας τους κινδύνους του παλιού χωριού, με σκοπό να επισπεύσουν τη διαδικασία της μετοίκησης. Σταδιακά ακολούθησαν και οι εναπομείναντες κάτοικοι, βλέποντας πως το παλιό χωριό άρχισε να ερημώνει.

Εικόνα 5. Τα ίχνη του οικισμού της Παλιάς Πλαγιάς. Πηγή αεροφωτογραφίας: Google Earth

Υπό διαφορετικές συνθήκες, ολοκληρώθηκε το 1967 στο νησί της Λευκάδας, η εγκατάλειψη του οικισμού Ρουπακιά.

Ο Παναγιώτης Κουνιάκης αναφερόμενος στο Ρουπακιά γράφει: «Απρόσιτος και ολιγάριθμος συνοικισμός, κείμενος εντός βαθείας χαράδρας, αριθμοί περί τους 139 κατοίκους.»⁶

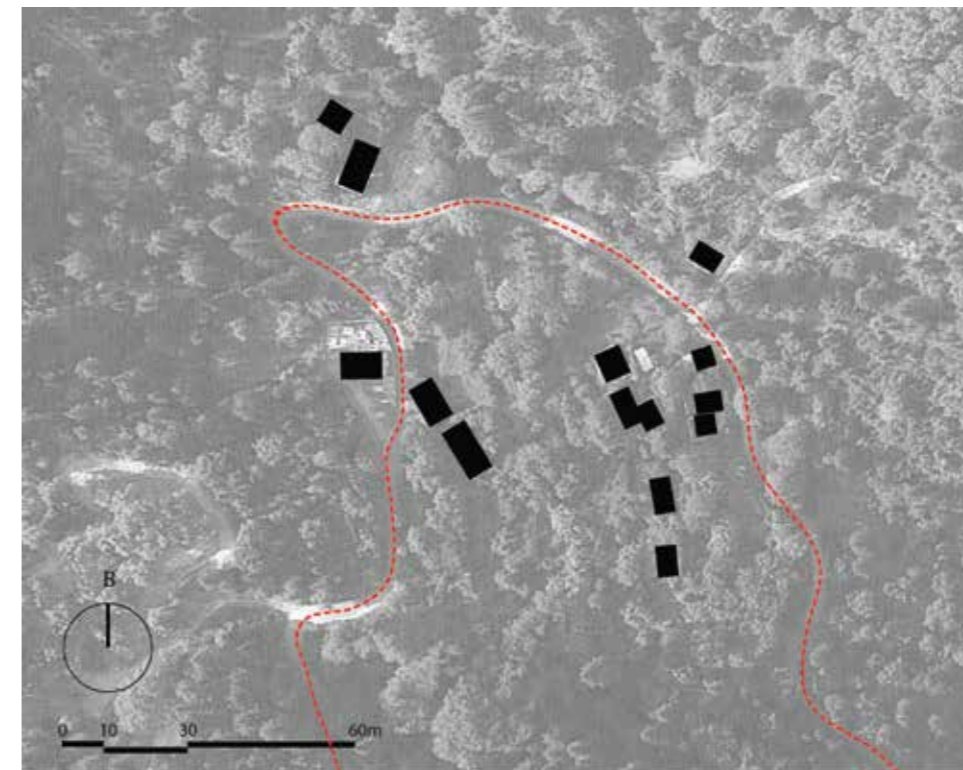
Βρίσκεται στη νότια πλευρά του νησιού, σε υψόμετρο 150 μέτρων και ανήκει μαζί με πέντε ακόμη μικρούς οικισμούς (Νικολή, Άγιος Βασίλειος, Μανάση, Άγιος Θεόδωρος και Χορτάτα), στα Διαμπουλιάνια, ή όπως τα χαρακτηρίζουν σκωπτικά στην Λευκάδα, στις Ενωμένες Πολιτείες Λευκάδας.

Από μαρτυρίες του γηγενή Νίκου Μαργέλη (γεννηθείς το 1935) επισημαίνεται ότι, αφορμή για την έναρξη της συζήτησης για την μεταφορά του χωριού δεν ήταν η απειλή του σεισμού αυτού καθεαυτόν, αλλά οι σφοδρές και ακατάπαυστες βροχοπτώσεις του 1955, που επέφεραν την υποχώρηση του πηλώδους εδάφους της περιοχής. Με τη χρηματική υποστήριξη από την κυβέρνηση (παροχή άτοκου δανείου), οι κάτοικοι του Ρουπακιά αλλά και του γειτονικού χωριού, Αγίου Βασιλείου, εγκαταστάθηκαν στη θέση Ξαμίλι, στο παρακείμενο και μεγαλύτερο χωριό, Άγιος Πέτρος, στην περιφέρεια του οποίου ανήκαν διοικητικά.

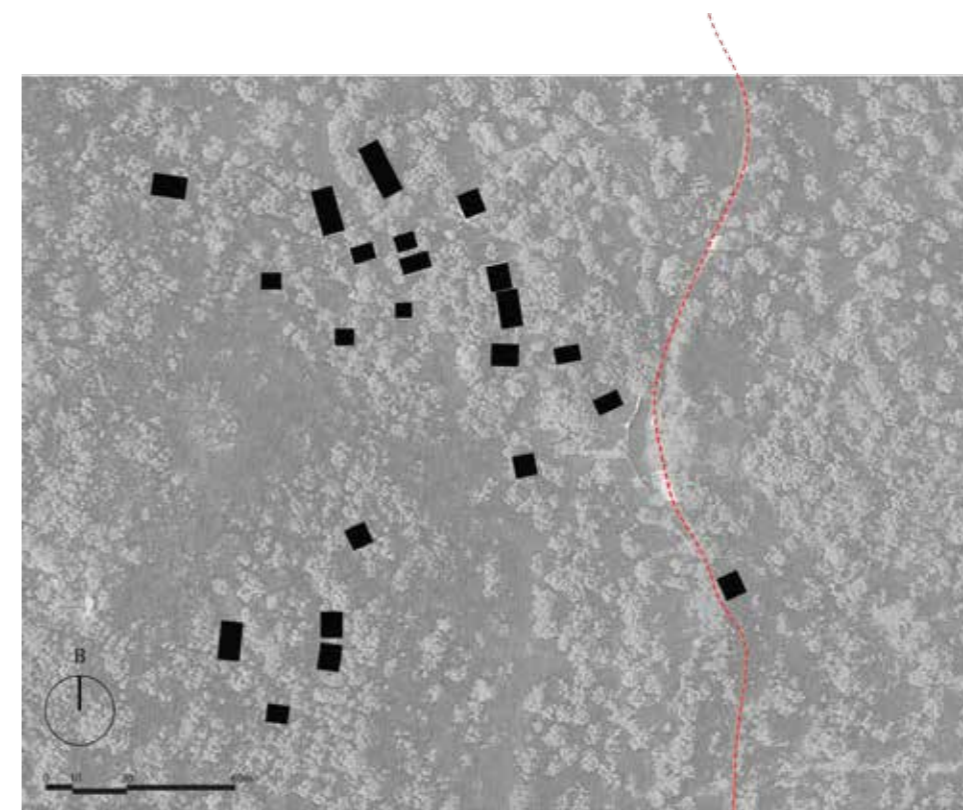
* Ακόμη μία περίπτωση εγκατάλειψης οικισμού στο νησί της Λευκάδας, η οποία ολοκληρώθηκε το 1965, λόγω κατολισθήσεων, είναι αυτή του οικισμού Ρεκατσινάτα. Οι κάτοικοι έλαβαν δάνεια για την αγορά οικοπέδων και την ανέγερση των νέων κατοικιών τους στον μεγαλύτερο και υφιστάμενο οικισμό της Καρυάς.

Η περίπτωση ωστόσο, που θα μας απασχολήσει και θα αναπτυχθεί εκτενέστερα στα επόμενα κεφάλαια, είναι αυτή του οικισμού των Παλαιών Καρυωτών, Λευκάδας. Στην περίπτωση αυτή, το ελληνικό κράτος παρείχε δάνειο στους κατοίκους του οικισμού, εκ του οποίου η πρώτη δόση θα πλήρωνε το νέο οικόπεδο που τους δόθηκε μέσα από διαδικασία κλήρωσης. Ο εν λόγω οικισμός βρίσκεται στην ανατολική πλευρά του νησιού (απέναντι από τον νέο οικισμό της Πλαγιάς) σε υψόμετρο περίπου 250 μέτρων. Ο οικισμός χρονολογείται προ του 1630 και το όνομά του προέρχεται από μεγαλογαιοκτήμονα της εποχής, ονόματι Καρυώτη, ο οποίος είχε στην ιδιοκτησία του την περιοχή που έγινε αργότερα ο οικισμός.

Οι Καρυώτες ωστόσο, όπως οι παραπάνω περιπτώσεις, πλήγηκαν σημαντικά από σεισμική ακολουθία που είχε συμβεί πολύ νωρίτερα, τα έτη 1948 και 1953. Οι δεύτεροι, χαρακτηρισμένοι ως «οι καταστροφικότεροι σεισμοί στην ιστορία της νεότερης Ελλάδας»⁷, αποτέλεσαν την αφορμή για τη μετεγκατάσταση και την ολοκληρωτική εγκατάλειψη του οικισμού.

Εικόνα 6. Τα ίχνη του οικισμού του Ρουπακιά. Πηγή αεροφωτογραφίας: Google Earth

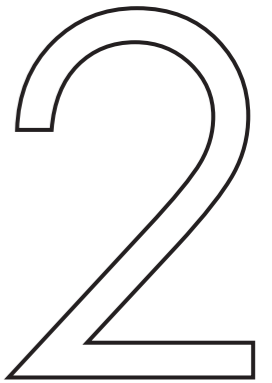
Εικόνα 7. Τα ίχνη του οικισμού των Παλαιών Καρυωτών. Πηγή αεροφωτογραφίας: Google Earth

6. Κουνιάκης Παναγιώτης Θ., Η νήσος Λευκάς από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι των καθ' ημάς: Ήθη-Έθιμα-Εξελίξεις & Δράσεις των πολιτικών αυτής ανδρών, [χ.ε.], [χ.τ.], 1928

7. Κωνσταντίνος Κουτσαδέλης, Οι σεισμοί του 1953 στα νησιά του Ιονίου, Καθημερινή, 2013

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο
Ο Ι Σ Υ Ν Θ Η Κ Ε Σ
ΚΑΡΥΩΤΕΣ: ΟΙ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΜΕΤΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ.

Το 1948 συνέβησαν στο νησί της Λευκάδας δύο σεισμοί: Ένας τον Απρίλιο, όπου δεν σημειώθηκαν σημαντικές καταστροφές στον οικισμό των Καρυωτών και ένας μόλις 2 μήνες αργότερα, τον Ιούνιο, στον οποίο όλοι οι οικισμοί του νησιού επέστησαν βλάβες και σημειώθηκαν σε πολλά σημεία κατολισθήσεις εδαφών και βράχων.

22 Απριλίου 1948

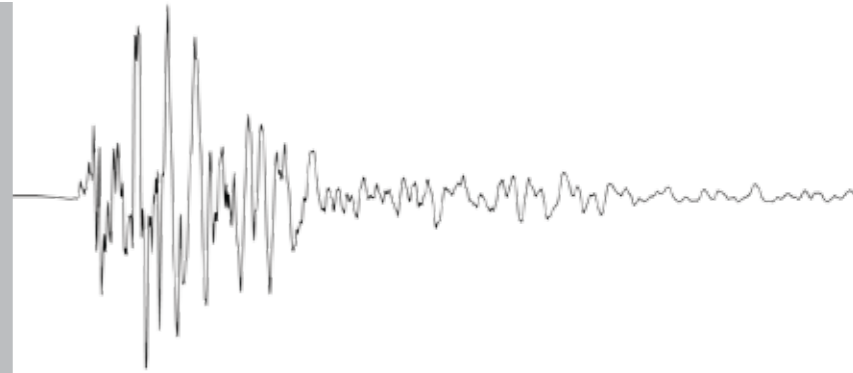
«Σοβαρός σεισμός, μεγέθους περίπου 6 1/4 με επίκεντρο 380.5 N, 20ο. 6 E. προξένησε σημαντικές καταστροφές εις το νοτιοδυτικόν τμήμα τής Λευκάδος. Κατέρρευσαν ή κατέστησαν ακατοίκητοι εν συνόλω 244 οικίαι, 998 υπέστησαν κατά το μάλλον ή ήττον σοβαρός ζημίας και 1024 υπέστησαν ελαφράς ρωγμάς. Η περιοχή των μεγαλειτέρων καταστροφών περιέλαβε τα χωρία Βασιλική, Άγιος Πέτρος, Καλαμίτσι και Εγκλουβή με 189 καταρρεύσεις οικιών, 2 νεκρούς και 45 τραυματίας. Εις τα χωρία Διαμιλιάνοι, Κομηλιό, Εξάνθεια και Κολλιερή (επί τής Ιθάκης) εσημειώθησαν εν όλω 47 καταρρεύσεις οικιών. Εις τα χωρία Άγιος Ηλίας, Μαραντοχώρι, Νυδρί, Βαυκερή, Αλέξανδρος και Καρυώτες εσημειώθησαν 8 μόνον καταρρεύσεις οικιών. Μικροτέρας ζημίας υπέστησαν το χωρία Αθάρι, Δράγανον, Σύβρος, Φτερνό, Πόρος, Πλατύστομον, Καρυά, Σφακιώτες, Άγιος Νικήτας και Κατούνα. Εις την πρωτεύουσαν παρατηρήθησαν ασήμαντοι ζημίας επί των κτιρίων. Η περιοχή βλαβών επεξετάθη και επί των βορείων τμημάτων των νήσων Κεφαλληνίας και Ιθάκης. Εις την περιοχήν των μεγαλειτέρων καταστροφών και ιδίως εις τα χωρία Καλαμίτσι και Εγκλουβή, εσημειώθησαν πολλαί καταρρεύσεις βράχων και κατολισθήσεις γαιών, καθώς και πλείσται εδαφικά ρωγμάι. Εις το Καλαμίτσι εφονεύθησαν 30 αιγοπρόβατα και 1 ημίονος.

Εις την παραλίαν τής Βασιλικής εσχηματίσθησαν πλείσται εδαφικά ρωγμάι εξ Α προς Δ, μήκους 35-40 μ. και εύρους 3-5 εκ. Ες την Βασιλικήν επίσης παρατηρήθη θαλάσσιον σεισμικόν κύμα ύψους περίπου 1μ. Αι διαταράξεις τού εδαφικού ύδατος ήσαν μάλλον ασήμαντοι. Μεγίστη μακροσεισμική περιοχή 280.000 Km² Αραιοί μετασεισμοί».

30 Ιουνίου 1948

«Λίαν καταστρεπτικός σεισμός, μεγέθους 6 1/4, εις το βορειοδυτικόν τμήμα τής Λευκάδος, με επίκεντρον 3809 N, 20. 4 E. Εις την πρωτεύουσαν κατεστράφησαν τελείως ή κατέστησαν ακατοίκητοι περί τας 280 οικίαι, 880 περίπου υπέστησαν κατά το μάλλον ή ήττον σοβαράς ζημίας και 150 ελαφράς ρωγμάς. Έν συνόλω, υπό αμφοτέρων των σεισμών, κατεστράφησαν τελείως ή κατέστησαν ακατοίκητοι 1453 οικίαι· 2867 εβλάβησαν κατά το μάλλον ή ήττον σοβαρώς και 818 ελαφρώς. Επομένως, υπό τού τελευταίου σεισμού κατεστράφησαν 1209 οικίαι και 1869 υπέστησαν σημαντικές κατά το μάλλον ή ήττον ζημίας. Τα αποτελέσματα όμως αυτά δεν αντιστοιχούν εις το πραγματικόν έργον του δευτέρου σεισμού, καθόσον ταύτα ηυνοήθησαν πολύ από το αποτελέσματα τού πρώτου σεισμού. Κατά τον δεύτερον σεισμόν αι μεγαλειέτεροι καταστροφαί παρατηρήθησαν εις τα χωρία: Τσουκαλάδες, Άγιος Νικήτας, Δρυμώνας, Καλαμίτσι και Εξάνθεια. Εσημειώθησαν 7 νεκροί και 100 τραυματία. Ός συνήθως παρέμειναν σχεδόν τελείως ανέπαφα το χωρίον Φρύνι και ή Μονή τής Φανερωμένης. Κατά το μάλλον ή ήττον σοβαρά βλάβαι επί των κτιρίων εσημειώθησαν εις όλους τούς άλλους οικισμούς τής νήσου. Απόσπασις και ολίσθησις των τεχνητών παρακτίων προσχώσεων εις την παραλίαν τής Λευκάδος ήγαγον εις την διάρρηξιν τού επιστρώματος τής προκουμαίας ούτως εσχηματίσθη ρήγμα

μήκους περίπου 150 μ. και εύρους 12 εκ., με ύψος άλματος 17 εκ. Κατολισθήσεις γαιών εσημειώθησαν εις πολλάς θέσεις, ιδίως εις την δυτικὴν κλιτύν τού όρους Πευκούλια... 3 χιλμ. μακράν τού χωρίου Άγιος Νικήτας. Παρατηρήθη επί τής αμμώδους ακτής εδαφική βάθυνσις, βάθους άνω του 1 μ. και διαμέτρου περίπου 3 μ. Μεγάλοι καταρρεύσεις βράχων, όπως εις όλους τούς σοβαρούς σεισμούς τής Λευκάδος, κατέστησαν αδιάβατον εις πολλές θέσεις τον περιφερικόν δρόμον τής νήσου. Μεγάλη κατάρρευσις βράχου από το όρος Σκάρος κατέκοψε παρά την Νικιάναν 18 ελαιόδενδρα.»⁸

Η επόμενη σεισμική ακολουθία που χτύπησε τον οικισμό των Παλιών Καρυωτών είναι γνωστή και ως «Οι σεισμοί του Ιονίου το 1953» και διήρκησε τρεις συνολικά μέρες. Η πρώτη σεισμική δόνηση σημειώθηκε το πρωί της Κυριακής 09/08 μεγέθους 6,4 Ρίχτερ, ενώ ακολούθησαν την Τρίτη 11/08 ο δεύτερος σεισμός μεγέθους 6,8 Ρίχτερ και την Τετάρτη 12/08 έλαβε χώρα ο τρίτος και ισχυρότερος - στην ιστορία της Κεφαλονιάς - σεισμός, μεγέθους 7,2 Ρίχτερ. Κεφαλονιά, Ζάκυνθος και Ιθάκη ισοπεδώθηκαν σχεδόν ολοσχερώς, καθώς από τα 33.300 σπίτια στα τρία νησιά κατέρρευσαν ολοκληρωτικά τα 27.659. Οι υλικές καταστροφές ώθησαν τους άστεγους πλέον νησιώτες στην εσωτερική μετανάστευση. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η ελληνική κυβέρνηση απαγόρευσε την έξοδο των κατοίκων από τα Ιόνια Νησιά, θέλοντας να αποτρέψει τα προσφυγικά κύματα. Υλικές βλάβες και κατολισθήσεις καταγράφηκαν και στο νησί της Λευκάδας, οι οποίες οδήγησαν τελικά στην εγκατάλειψη του οικισμού των Παλιών Καρυωτών.

Στη συνέχεια, αναπτύσσεται αναλυτικά το χρονικό της μετοίκησης, βασισμένο σε σημαντικές πληροφορίες που αντλήθηκαν από το ιστορικό της μεταφοράς του οικισμού που έγραψε το 1997 ο Πρόεδρος του τότε Κοινοτικού Συμβουλίου, Ιωάννης Χαλικιάς.

Εικόνα 8. Απόσπασμα από εφημερίδα της εποχής.
Πηγή: <https://wp.me/rynuL-ob>

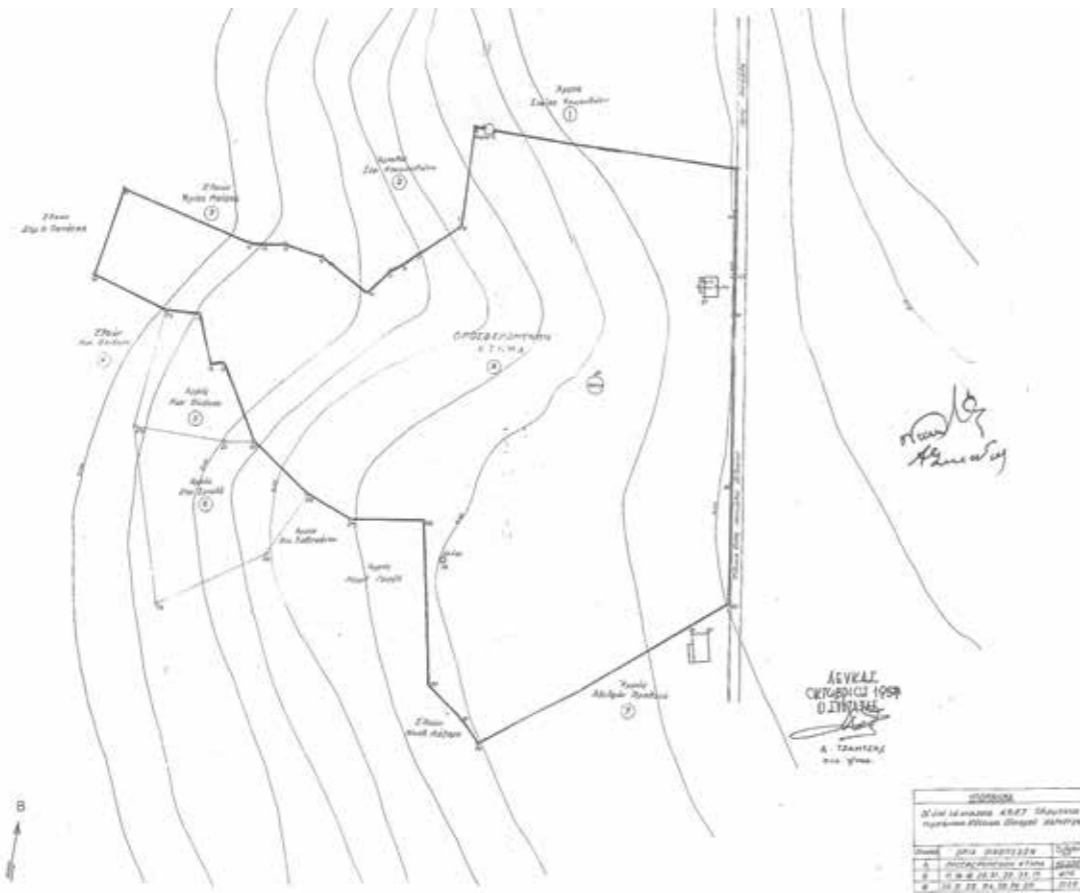
Η ιδέα της μετοίκησης

Το ιστορικό της μετοίκησης ξεκινάει το τέλος του Αυγούστου του 1953, όταν επισκέφθηκε το χωριό κλιμάκιο των Τεχνικών Υπηρεσιών του Νομού Λευκάδας, προκειμένου να γίνει καταγραφή των υλικών καταστροφών που προκλήθηκαν στα κτίσματα από τους σεισμούς του 1948 και 1953. Έπειτα από την ολοκλήρωση της έρευνας, ακολούθησε συζήτηση μεταξύ των κατοίκων και της τεχνική επιτροπής, όπου και προτάθηκε για πρώτη φορά, η μεταφορά του οικισμού, από τον Ιωάννη Χαλικιά. Ο ίδιος έθιξε το ζήτημα της δυσκολίας της μεταφοράς των υλικών για της κατασκευές, λόγω της γεωγραφικής θέσης του χωριού, και ανέφερε πως στην αποκατάσταση των ζημιών όφειλε να υποβοηθήσει η κυβέρνηση.

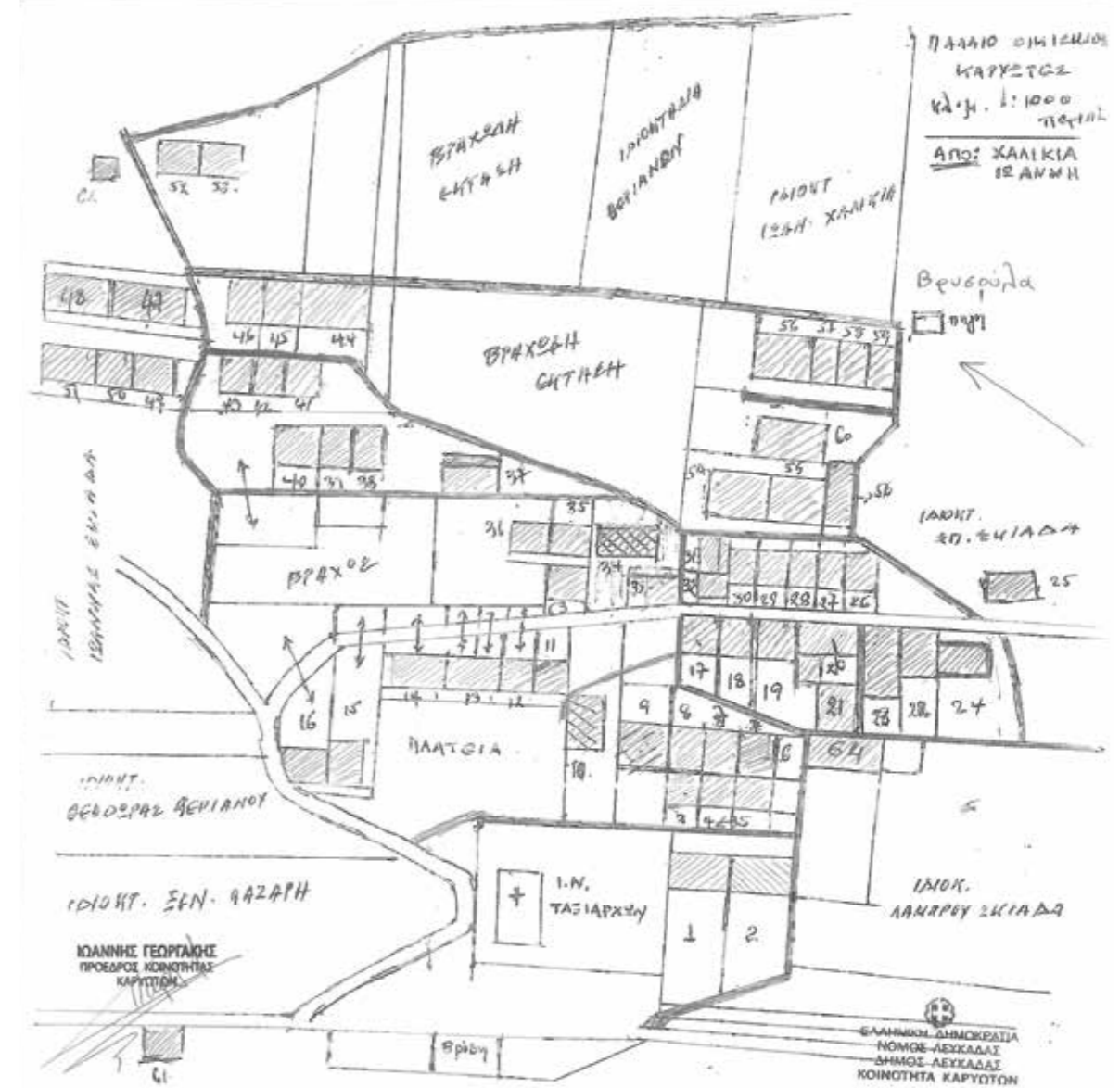
Ακόμη υποστήριξε ότι τα σπίτια του οικισμού θα καταστρέφονταν ολοκληρωτικά και εξέφρασε το φόβο του για την αποκόλληση των βράχων που δέσποζαν πάνω από το χωριό. Ζήτησε τη γνώμη από το κλιμάκιο για τη μεταφορά του οικισμού και εκείνο χαρακτήρισε το ζήτημα δύσκολο, αλλά εφικτό.

Η επιλογή της περιοχής

Ακολούθησε σύνταξη αναφοράς από τον Ιωάννη Χαλικιά και τον Τάκη Γεωργάκη, η οποία υπογράφηκε από όλους τους κατοίκους του χωριού και στάλθηκε δια του Προέδρου της Κοινότητας Αποστόλη Ζαβιτσάνο, με αριθμό πρωτοκόλλου 371 και 372/15.9.53 στο Γραφείο του Πρωθυπουργού, στον Υπουργό Δημοσίων Έργων και στον τότε Βουλευτή Θωδωρή Καλκάνη.

Εικόνα 9. Σχεδιάγραμμα Ιδιοκτησίας Νίκανδρου Ξ. Κουκουλιώτη. Πηγή: Αρχείο Κοινοτικού Γραφείου Καρυτών

1 - Γεωργ. Αραβανής	15 κλπ. Λεωντ. Ζαβιτσάνου	32 - Ιωάννη Γεωργιάδου	49 κλπ. Νικ. Σκουλά
2 - Σωμ. Αραβανής	16 κλπ. Καστί και Νικ. Λαζάρου	33 - Γεωργ. Γεωργιάδου	50 κλπ. Γεωργ. Θεοφάνη
3 - κλπ. Νικ. Θεοφάνη	17 κλπ. Λαζάρου	34 - Ιωάννη Χαλικιά	51 κλπ. Γεωργ. Γεωργιάδου
4 - κλπ. Νικ. Θεοφάνη	18 κλπ. Νικ. Λαζάρου	35 - Νικ. Θεοφάνη	52 κλπ. Νικ. Θεοφάνη
5 - κλπ. Νικ. Θεοφάνη	19 κλπ. Βασίλ. Σκουλά	36 κλπ. Νικ. Ζαβιτσάνου	53 κλπ. Χρ. Γεωργιάδου
6 - κλπ. Νικ. Θεοφάνη	20 κλπ. Νικ. Θεοφάνη	37 - κλπ. Θεοφάνη	54 - κλπ. Νικ. Θεοφάνη
7 - κλπ. Νικ. Θεοφάνη	21 κλπ. Νικ. Θεοφάνη	38 κλπ. Νικ. Θεοφάνη	55 κλπ. Νικ. Θεοφάνη
8 - κλπ. Νικ. Θεοφάνη	22 κλπ. Νικ. Θεοφάνη	39 κλπ. Νικ. Θεοφάνη	56 κλπ. Νικ. Θεοφάνη
9 - κλπ. Νικ. Θεοφάνη	23 κλπ. Νικ. Θεοφάνη	40 κλπ. Νικ. Θεοφάνη	57 κλπ. Νικ. Θεοφάνη
10 - κλπ. Νικ. Θεοφάνη	24 κλπ. Νικ. Θεοφάνη	41 κλπ. Νικ. Θεοφάνη	58 κλπ. Νικ. Θεοφάνη
11 - κλπ. Νικ. Θεοφάνη	25 κλπ. Νικ. Θεοφάνη	42 κλπ. Νικ. Θεοφάνη	59 κλπ. Νικ. Θεοφάνη
12 - κλπ. Νικ. Θεοφάνη	26 κλπ. Νικ. Θεοφάνη	43 κλπ. Νικ. Θεοφάνη	60 κλπ. Νικ. Θεοφάνη
13 - κλπ. Νικ. Θεοφάνη	27 κλπ. Νικ. Θεοφάνη	44 κλπ. Νικ. Θεοφάνη	61 κλπ. Νικ. Θεοφάνη
14 - κλπ. Νικ. Θεοφάνη	28 κλπ. Νικ. Θεοφάνη	45 κλπ. Νικ. Θεοφάνη	62 κλπ. Νικ. Θεοφάνη
15 - κλπ. Νικ. Θεοφάνη	29 κλπ. Νικ. Θεοφάνη	46 κλπ. Νικ. Θεοφάνη	63 κλπ. Νικ. Θεοφάνη
16 - κλπ. Νικ. Θεοφάνη	30 κλπ. Νικ. Θεοφάνη	47 κλπ. Νικ. Θεοφάνη	64 κλπ. Νικ. Θεοφάνη
17 - κλπ. Νικ. Θεοφάνη	31 κλπ. Νικ. Θεοφάνη	48 κλπ. Νικ. Θεοφάνη	

Εικόνα 10. Σχεδιάγραμμα παλαιού οικισμού Καρυτών, του Ι. Χαλικιά. Πηγή: Αρχείο Κοινοτικού Γραφείου Καρυτών

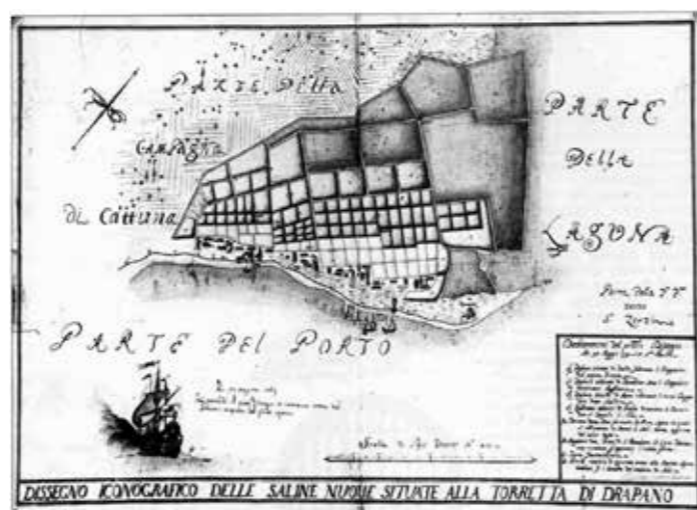
Ανάλογη αναφορά συντάχθηκε από το τότε Κοινοτικό Συμβούλιο και με αριθμό πρωτοκόλλου 36/14.9.53 προωθήθηκε στη Νομαρχία Λευκάδας. Η Κοινότητα έλαβε απάντηση από τη Νομαρχία στις 17 Οκτωβρίου, μέσω τηλεγραφήματος του Βουλευτή, για την επικείμενη επίλυση του θέματος, αλλά παρ' όλα αυτά η υπόθεση καθυστέρησε μέχρι το Δεκέμβρη. Μετά από γενική συνέλευση του χωριού συγκροτήθηκε ομόφωνα επιτροπή για να λειτουργεί παράλληλα με το Κοινοτικό Συμβούλιο, με σκοπό την προώθηση και τη λύση του προβλήματος. Η πρώτη ενέργεια της επιτροπής ήταν η εξεύρεση της περιοχής για την ανέγερση του νέου οικισμού. Από την διαλογή μιας πληθώρας επιλογών, επικράτησε τελικά η λεγόμενη Αυτάντσα του Κουκουλιώτη. Ο ιατρός Νίκανδρος Ξεν. Κουκουλιώτης ήρθε σε επαφή με την επιτροπή και συμφώνησαν να τους πουλήσει μέρος του κτήματός του, συγκεκριμένα 52.520μ², έναντι του ποσού των 200.000 δραχμών. Η νέα περιοχή βρίσκεται σε υψόμετρο μόλις 5 μέτρα από τη στάθμη της θάλασσας και απέχει από το κέντρο της Λευκάδας 4 χιλιόμετρα και 3.5 χιλιόμετρα από τον παλιό οικισμό. Βρίσκεται κάτω από τον ιστορικό λόφο Κούλμο, ο οποίος φιλοξενεί τα ερείπια της Ακροπόλεως της Αρχαίας Νηρίκου, πρωτεύουσας του νησιού κατά την αρχαιότητα. Διακόσια μέτρα ανατολικά της νέας περιοχής, βρίσκεται ο χώρος των αλυκών Αλεξάνδρου, οι οποίες δημιουργήθηκαν τον 17ο αιώνα από τους Ενετούς κατακτητές και αποτελούσαν την κύρια πηγή εσόδων για του κατοίκους, αμφότερων νέου και παλιού οικισμού. Μάλιστα, η εγγύτητα στον εργασιακό χώρο αποτέλεσε έναυσμα και πειστήριο για την μετοίκηση. Η επίσημη προσφορά του ιδιοκτήτη προς την Κοινότητα ολοκληρώθηκε στις 12 Γενάρη του 1954. Ωστόσο, η υπόθεση ξανά επιβραδύνεται.

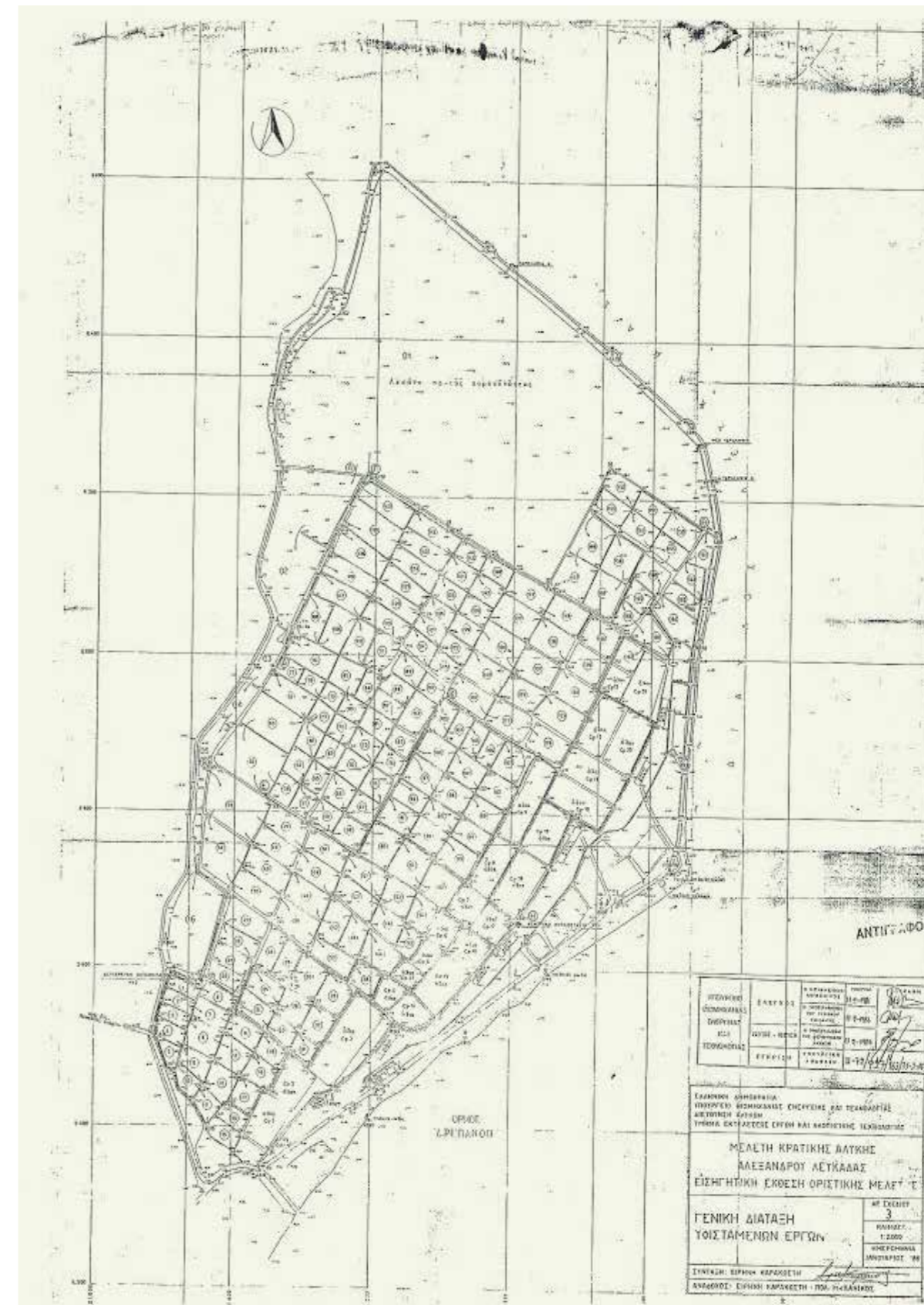
Εικόνα 11. Εργασίες στις αλυκές
Πηγή: Φωτογραφικό αρχείο του Κώστα Μπαλάφα

Εικόνα 12. Εργασίες στις αλυκές
Πηγή: Φωτογραφικό αρχείο του Κώστα Μπαλάφα

Εικόνα 13. Χάρτης αλυκών σχεδιασμένος από τον Spiridon Morazzo, 1740. Πηγή: Μαρία Λαμπρινού, «Οι αλυκές της Λευκάδας» περιοδικό ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ, τεύχος 49, 1993

Εικόνα 14. Σχέδιο των Αλυκών που συντάχθηκε για την Κοινότητα Καρυτών το 1986
Πηγή: Γ.Α.Κ. – Αρχεία Ν. Λευκάδας, Αλυκές Αλεξάνδρου, Φακ. 13

Η έγκριση

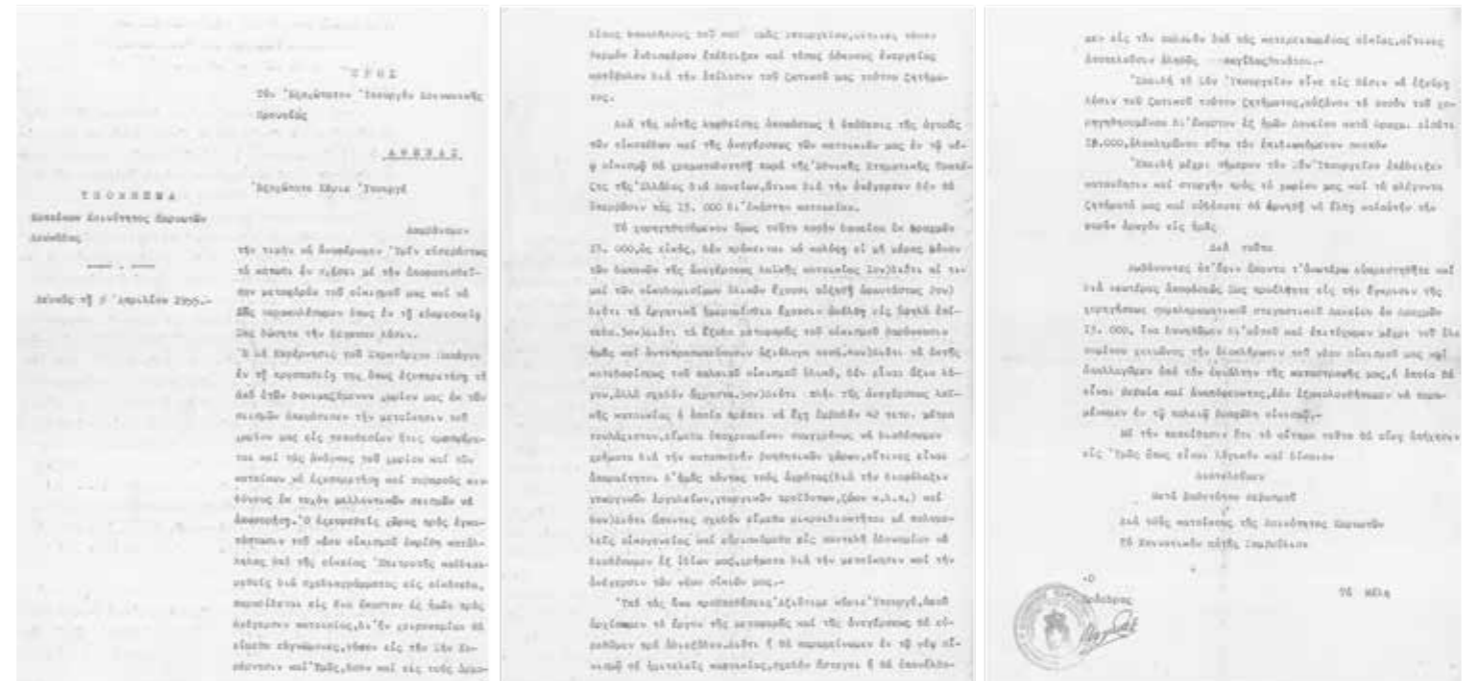
Υπό την προεδρία του Χρήστου Παπαδάτου, η επιτροπή αποφάσισε να απευθυνθεί στη Βασίλισσα Φρειδερίκη και να ζητήσει τη βοήθειά της. Λίγες μέρες αργότερα, λάβανε έγγραφο από την κυρία επί των τιμών της Βασίλισσας, Λένα Κορυζή, ότι το αίτημά τους διαβιβάσθηκε στο αρμόδιο Υπουργείο. Η Νομαρχία έλαβε έγγραφο από το Υπουργείο, το οποίο αιτεί τη σύσταση επιτροπής για τη σχετική γνωμάτευση περί ακαταλληλότητας του οικισμού. Η Νομαρχία συγκρότησε επιτροπή, η οποία επισκέφτηκε το χωριό και γνωμοδότησε θετικά τη μετοίκηση. Στις 31 Αυγούστου 1954 (ένα χρόνο μετά το σεισμό) εγκρίθηκε η μεταφορά του οικισμού των Καρυωτών.

Το σχέδιο

Οι τεχνικές υπηρεσίες έσπευσαν στην ανάθεση της σύνταξης τοπογραφικού του κτήματος και της πολεοδόμησής του, στον Υπομηχανικό Δ. Τζαμτζή. Τα σχέδια για τον τύπο κατασκευής των σπιτιών που προτάθηκαν από τις Τεχνικές Υπηρεσίες είχαν εφαρμοστεί στη Νεάπολη Λευκάδας μετά το σεισμό του 1948 και επρόκειτο για κατοικίες ορθογωνικής κάτοψης, διαστάσεων 4x7, 4x9 ή 4x11(μέτρα) ανάλογα με τα μέλη εκάστης οικογένειας. Το κοινοτικό συμβούλιο τα έκρινε ωστόσο πενιχρά και απευθύνθηκε για τη βελτίωσή τους στο Υπουργείο Δημοσίων Έργων της Αθήνας. Με τη συμβολή του, ολοκληρώθηκαν τα σχέδια των κατοικιών και της ρυμοτομίας του νέου χωριού, όπου δημιουργήθηκαν συνολικά 61 οικόπεδα και χώροι για πλατείες, σχολείο, παιδική χαρά και εκκλησία.

Το δάνειο

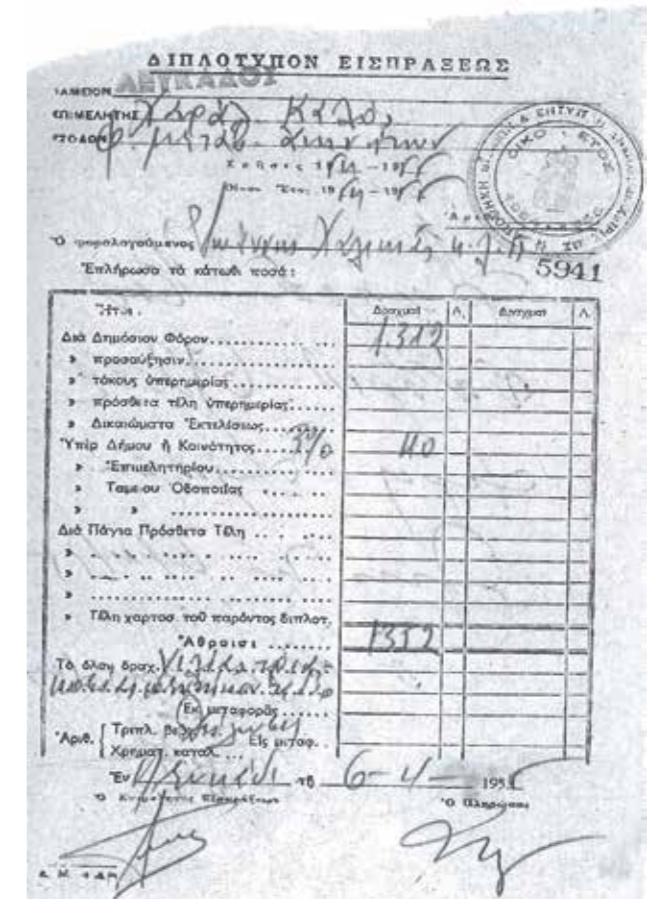
Οι 55 δικαιούχοι οικοπέδων, επιβαρύνθηκαν οικονομικά από τον Κουκουλιώτη, καθώς τους ζήτησε επιπλέον 20.000 δραχμές για την αξία του -προσφάτως κατασκευασμένου- πηγαδιού, στο σημείο που πλέον είχε οριστεί ως ο προαύλιος χώρος του Κοινοτικού Γραφείου. Μην έχοντας άλλη επιλογή, οι κάτοικοι δέχτηκαν την προσαύξηση του χρηματικού ποσού. Εν το μεταξύ, από τις κοινοτικές εκλογές στις 21.11.1954, εκλέχθηκε κοινοτικό συμβούλιο για την επόμενη τετραετία, με πρόεδρο τον Ιωάννη Χαλικιά. Το ποσό του δανείου που θα χορηγούνταν στον κάθε δικαιούχο από την Εθνική Κτηματική Τράπεζα της Ελλάδος ήταν αρχικά 13.000 δραχμές. Το ποσό κρίθηκε ανεπαρκές για την ανέγερση των νέων κατοικιών και ο Πρόεδρος προέβη στη σύνταξη και προώθηση επιστολής προς το Υπουργείο Κοινωνικής Πρόνοιας, με σκοπό την προσαύξηση του ποσού. Στην εν λόγω επιστολή αναφέρονται οι εξής έξι λόγοι για την αιτούμενη πρόσθετη χρηματοδότηση: 1) οι υψηλές τιμές των οικοδομικών υλικών, 2) τα δαπανηρά εργατικά ημερομίσθια, 3) τα επιβαρυντικά έξοδα της μεταφοράς του οικισμού, 4) ο χαρακτηρισμός των οικοδομικών υλικών από την κατάρρευση του παλιού οικισμού ως άνευ αξίας, 5) η ανάγκη για την ανέγερση επιπλέον βοηθητικών χώρων για τη διαφύλαξη γεωργικών εργαλείων, προϊόντων, ζώων κλπ. και 6) το γεγονός ότι όλοι οι δικαιούχοι ήταν μικροϊδιοκτήτες με πολυμελείς οικογένειες και αδυνατούσαν να διαθέσουν χρήματα για τη μετοίκηση και την ανέγερση των νέων οικιών τους.

Εικόνα 15. Επιστολή του Προέδρου Ι. Χαλικιά προς το Υπουργείο Κοινωνικής Πρόνοιας. Πηγή: Αρχείο Κοινοτικού Γραφείου Καρυωτών

Εικόνα 16. Πωλητήριο οικοπέδων νέου οικισμού. Πηγή: Αρχείο Κοινοτικού Γραφείου Καρυωτών

Εικόνα 17. Διπλότυπο Είσπραξης δανείου του Ιωάννη Χαλικιά. Πηγή: Αρχείο Κοινοτικού Γραφείου Καρυωτών

Στην προσπάθεια για την εξεύρεση του τρόπου πληρωμής του ποσού αλλά και την αύξηση του δανείου, ο πρόεδρος της κοινότητας, απευθύνθηκε ξανά στο βουλευτή, Θεωρή Καλκάνη, και με τη βοήθειά του, το δάνειο ανήλθε αρχικά στις 17.000 δραχμές και αργότερα στις 21.000. Να σημειωθεί στο σημείο αυτό ότι, στην εποχή εκείνη, το ποσό που αναλογούσε στην ανέγερση ενός σπιτιού σύμφωνα με τον Ι. Χαλικιά, ήταν μόλις 12.000 δραχμές. Καθορίστηκαν επίσης πέντε δόσεις, εκ των οποίων η πρώτη θα πλήρωνε το οικόπεδο.

Ο διαμοιρασμός της γης

Στη συνέχεια, το Κοινοτικό Συμβούλιο σύνταξε πίνακα με τους 55 δικαιούχους που επρόκειτο να εγκατασταθούν στο νέο οικισμό. Αποκλείστηκαν δε, όσοι είχαν εκ των προτέρων κτήματα και σπίτια, όμορα με τον οικισμό. Στους 55 δικαιούχους μοιράστηκαν 55 οικόπεδα με κλήρωση που έγινε στις 6 Απριλίου 1955 στη Νομαρχία Λευκάδας. Έκαστος δικαιούχος υπέγραψε ατομικό συμβόλαιο με τον ιδιοκτήτη για την κυριότητα και την κατοχή του οικοπέδου του και δεύτερο, συμμετοχικό συμβόλαιο με την υπόλοιπη κοινότητα, με το οποίο συμφωνούσε για το υπόλοιπο της γης, δηλαδή τη ρυμοτομία, τη χάραξη των δρόμων και τη θέση των κοινόχρηστων χώρων, στους οποίους θα ανεγείρονταν τα δημόσια κτίρια του οικισμού. Η μελέτη και τα σχέδια αυτά για το χωριό δωρίστηκαν στην Κοινότητα από το Δήμο Λευκάδας.

Η μετατόπιση

Το πρώτο απρόσμενο πρόβλημα που προέκυψε από την κλήρωση, προήλθε από τον χειμάρρο που διέτρεχε ορισμένα οικόπεδα. Σε όσους είχε πέσει ο κλήρος στα τα εν λόγω οικόπεδα, αρνούσαν να βάλουν υποθήκη για να πάρουν το δάνειο που από την πρώτη δόση θα πληρώνονταν ο ιδιοκτήτης. Αυτό συνεπάγονταν το γεγονός ότι, ενώ ο Κουκουλιώτης είχε πουλήσει τα παραπάνω οικόπεδα, δεν εδυνάσθη να εισπράξει την χρηματική τους αξία. Ο Πρόεδρος ανέφερε ότι αυτό τους εξέθετε όλους ηθικά και με την υπόσχεση να μεταφερθεί ο χειμάρρος περιμετρικά του οικισμού, κατάφερε να προχωρήσει τη διαδικασία. Η μετατόπιση της κοίτης του χειμάρρου ήταν δύσκολο εγχείρημα, αφενός κατασκευαστικά, και αφετέρου εφόσον έπρεπε να συναινέσουν εκείνοι, που η νέα κοίτη του χειμάρρου θα περνούσε από την ιδιοκτησία τους. Εν τέλει, όλοι συμφώνησαν, άλλοι με αποζημίωση και άλλοι χωρίς αμοιβή. Το γεγονός αυτό αποτέλεσε την αφετηρία της μεταγκατάστασης του χωριού, η οποία έληξε τελικά το έτος 1957.

Εικόνα 18. Ίχνη χειμάρρων στον νέο οικισμό των Καρυωτών. Πηγή αεροφωτογραφίας: Google Earth

- Ίχνη κατοικιών του παλαιού οικισμού στο νέο
- Υπέργεια διαδρομή των νέων χειμάρρων
- Υπόγεια διαδρομή των νέων χειμάρρων
- Κατά προσέγγιση διαδρομή των παλαιών χειμάρρων

ΚΕΦΑΛΑΙΟ
ΤΑ ΪΧΝΗ

ΠΑΛΙΟΙ ΚΑΙ ΝΕΟΙ ΚΑΡΥΩΤΕΣ. ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΜΕΤΟΙΚΗΣΗΣ.

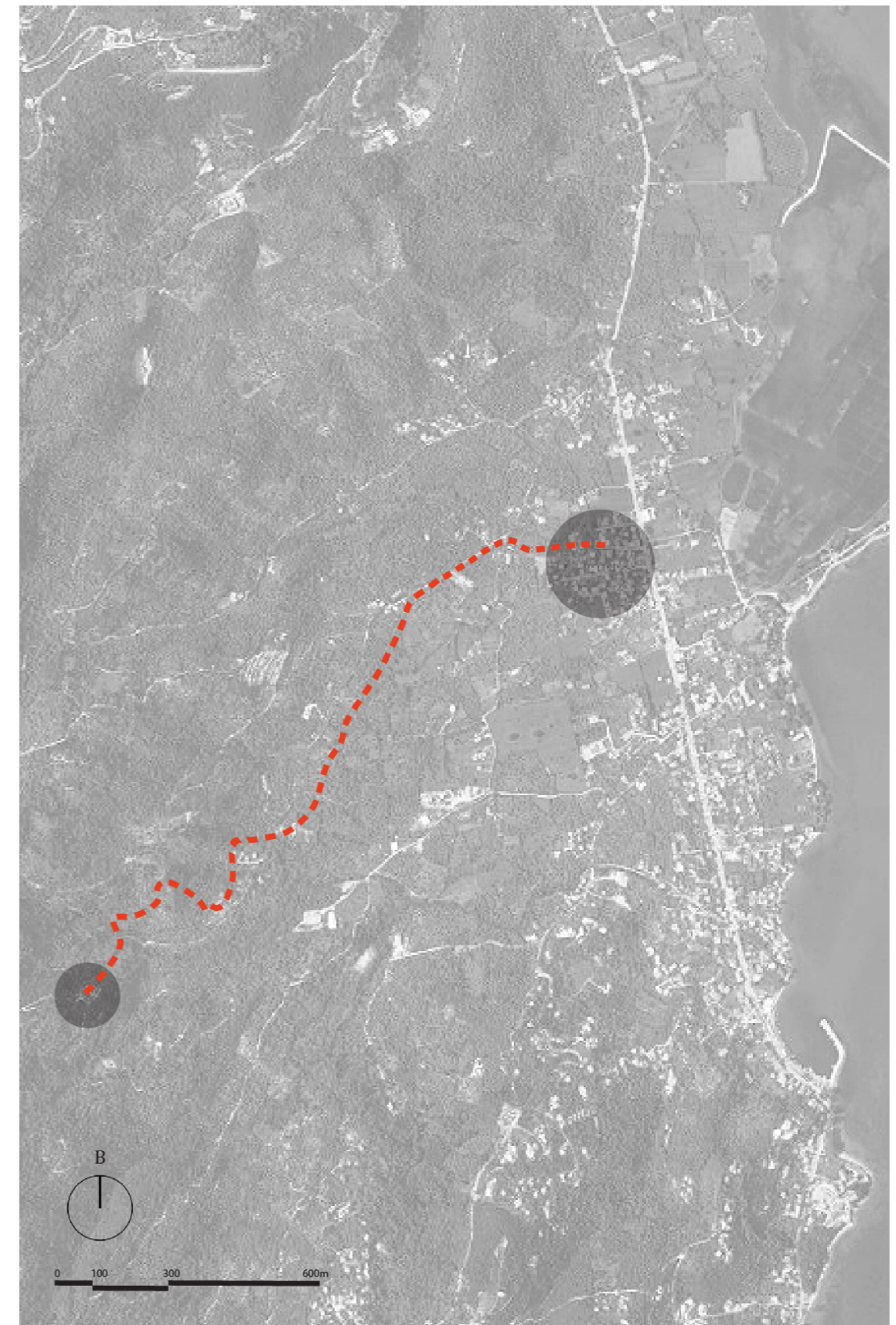

Η μετοίκηση, όπως αναφέρουν οι μαρτυρίες του κάτοικου Γεώργιου Θεριανού (γεννηθείς το 1954), ήταν δύσκολη και σταδιακή διαδικασία. Η ετεροχρονισμένη εγκατάλειψη των Καρυωτών ξεκίνησε μετά την είσπραξη του δανείου, η οποία αποτέλεσε την αφετηρία της ανέγερσης των πρώτων κατοικιών στο νέο οικισμό. Τα νέα κτίσματα χτίστηκαν από τους κατοίκους του χωριού με αμοιβαία συμμετοχή στην κάθε κατοικία και με επιπλέον βοήθεια από κτίστες της Ήπειρού.

Στο πλαίσιο της έρευνας μελετήθηκαν οι σχέσεις γειννίασης των κατοικιών στους νέους Καρυώτες σε σχέση με αυτές στον παλιό οικισμό, ώστε να διαπιστωθεί αν και σε πιο βαθμό λήφθηκε υπόψη ο παράγοντας των ανθρώπινων σχέσεων στην μετοίκηση. Για το λόγο αυτό σχεδιάστηκαν οι παρακάτω διαγραμματικοί χάρτες αντιστοίχισης ιδιοκτησιών, από τον παλιό στο νέο οικισμό.

Εικόνα 19. Πολεοδομικό σχέδιο των Καρυωτών Λευκάδας. Πηγή σχεδίου: Αρχείο Πολεοδομίας Λευκάδας

Εικόνα 20. Προσανατολισμός και σχέση των δύο οικισμών. Πηγή αεροφωτογραφίας: Google Earth

Σε πρώτο στάδιο, μελετήθηκαν μεμονωμένα οι ιδιοκτησίες στον παλιό οικισμό και αριθμήθηκαν εκείνες οι οποίες κατάφεραν να αντιστοιχηθούν στο νέο οικισμό. Στην περίπτωση αυτή ανήκουν κατοικίες, οι οποίες αποτυπώνονται στον χάρτη του παλιού οικισμού με σκούρο γκρι χρώμα, αλλά και δημόσια κτίρια, τα οποία απεικονίζονται με ανοιχτό γκρι. Με το μαύρο χρώμα παρουσιάζονται οι περιπτώσεις για τις οποίες δεν βρέθηκε αντιστοιχία στο νέο οικισμό.

Στη συνέχεια, μελετήθηκαν μεμονωμένα οι ιδιοκτησίες στο νέο χωριό και προέκυψε ότι δεν εγκαταστάθηκαν σε αυτό μόνο κάτοικοι του παλιού οικισμού, αλλά μετοίκησαν εκεί και από παρακείμενες περιοχές. Επίσης παρατηρήθηκαν περιπτώσεις μετοίκησης εκτός ορίων του νέου οικισμού ή ακόμη και μετανάστευσης εκτός του νησιού. Οι περιπτώσεις αυτές, οι οποίες δηλαδή δεν προέρχονται από το παλιό χωριό, συμβολίζονται στο χάρτη του νέου οικισμού με το μαύρο χρώμα. Με το σκούρο γκρι παρουσιάζονται οι περιπτώσεις μετοίκησης από το παλιό χωριό, ενώ με το ανοιχτό γκρι τα δημόσια κτίρια.

Από τη σύγκριση των δύο χαρτών και τα στοιχεία που κατάφεραν να συλλεχθούν, προέκυψε το γεγονός ότι οι περισσότερες ιδιοκτησίες στον παλιό οικισμό αντιστοιχήθηκαν στο νέο, και συνεπώς επιβεβαιώνεται η μετοίκηση, καθώς επίσης ότι διατηρήθηκε ο ανατολικός προσανατολισμός. Ακόμη, προέκυψαν παρατηρήσεις οι οποίες κατηγοριοποιήθηκαν σε α) σχέσεις γειτονίας και β) χωροθέτησης.

Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν περιπτώσεις στις οποίες διατηρήθηκαν οι γειτονικές σχέσεις των κατοίκων σε ομάδες δύο ή τριών κατοικιών. Αυτό συνέβη για παράδειγμα στις κατοικίες με αριθμό 9 10 11, 18 19 21, 22 23 26, 25 27 και 33 35.

Στη δεύτερη κατηγορία, ανήκουν περιπτώσεις, οι οποίες, όσον αφορά τη χωροθέτησή τους, διατήρησαν τη σχέση τους με τις αντίστοιχες δομές του νέου οικισμού. Για παράδειγμα η κατοικία με αριθμό 28 διατήρησε τη σχέση της με την πλατεία, ενώ σε παρόμοια λογική, οι κατοικίες με αριθμό 30 και 37 παρέμειναν κοντά στην εκκλησία.

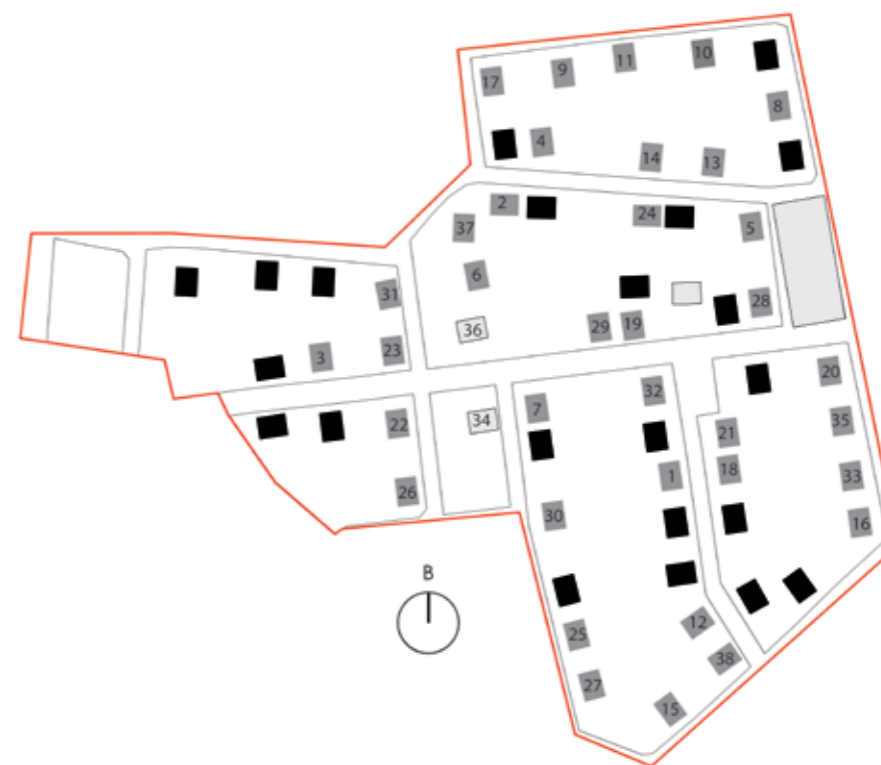
Τα παραπάνω δεδομένα επιβεβαιώνουν τις αντίστοιχες πληροφορίες που δόθηκαν από κατοίκους του οικισμού, οι οποίες αναφέρουν πως, μετά την κλήρωση των οικοπέδων, ορισμένοι από τους κατοίκους αντάλλαξαν μεταξύ τους τις ιδιοκτησίες τους με σκοπό να διατηρήσουν τη χωροθέτηση ή τις γειτονικές σχέσεις της αρέσκειάς τους.

Τέλος, όσον αφορά τα δημόσια κτίρια, παρατηρήθηκε ότι η πλατεία διατήρησε την πρωταρχική της θέση στην είσοδο του χωριού, ενώ αποσυσχετίστηκε από αυτήν η εκκλησία με αριθμό 36.

Συμπερασματικά, μελετώντας τη χωρική ανακατάταξη και τις κινήσεις των κατοίκων, παρατηρήθηκε μια διάθεση συλλογικότητας, σύνδεσης και συνεννόησης ανάμεσα στους συγχωριανούς που θέλησαν να διατηρήσουν τους υπάρχοντες επιμέρους δεσμούς τους.

■ Κατοικίες που αντιστοιχούν σε κατοικίες του νέου χωριού
 ■ Κατοικίες που δεν αντιστοιχούν σε κατοικίες του νέου χωριού
 □ Δημόσιοι χώροι (πλατεία, σχολείο, εκκλησία, καφενείο)

■ Κατοικίες που αντιστοιχούν σε κατοικίες του παλιού χωριού
 ■ Κατοικίες που δεν αντιστοιχούν σε κατοικίες του παλιού χωριού
 □ Δημόσιοι χώροι (πλατεία, σχολείο, εκκλησία, κοινοτικό γραφείο)

Εικόνα 21. Διαγραμματικοί χάρτες αντιστοίχισης ιδιοκτησιών - Πάνω, διάγραμμα του παλιού οικισμού - Κάτω, διάγραμμα του νέου οικισμού. Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Έκτοτε, ο νέος οικισμός εξαπλώθηκε και αποτελεί σήμερα εντός πόλεως σχέδιο με ρυμοτομία. Η πλειοψηφία των κτισμάτων αποτελούν κατοικίες, με ελάχιστες εξαιρέσεις ενοικιαζόμενων δωματίων και δύο επιχειρήσεων υγειονομικού ενδιαφέροντος. Εγκαταστάσεις που αφορούν δημόσιες λειτουργίες, όπως για παράδειγμα το πηγάδι ή η παιδική χαρά έχουν εγκαταλειφθεί, σε αντίθεση με το κοινοτικό γραφείο και την εκκλησία που εξακολουθούν να λειτουργούν όπως πρωτίστως, ενώ στο κτίριο στο οποίο στεγάζονταν αρχικά το σχολείο λειτουργεί σήμερα το πνευματικό κέντρο του χωριού. Από τον οικισμό εκλείπουν εγκαταστάσεις παροχής προϊόντων κατανάλωσης, ψυχαγωγίας αλλά και φαρμακείο ή κατάστημα παροχής δημόσιων υπηρεσιών. Οι αλυκές έπαψαν να λειτουργούν το 1988 και σήμερα, παρότι χαρακτηρισμένες ως «Προστατευόμενο Βιομηχανικό Μουσείο και τόπος του Δικτύου Natura 2000», έχουν επέλθει σε πλήρη εγκατάλειψη.

Όσον αφορά τη σημερινή εικόνα του παλιού οικισμού και την απόδοση της τυπολογίας του πριν τη μετοίκηση, παρατίθεται αυτούσια, τεχνική έκθεση αρχιτεκτονικού γραφείου, το οποίο προτίμησε να παραμείνει ανώνυμο, η οποία έγινε αφιλοκερδώς το 2005.

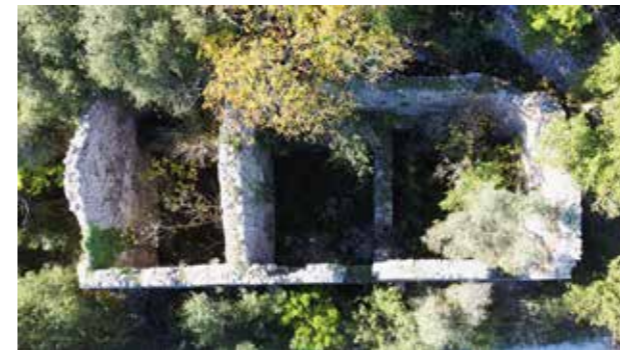
«Ο παλιός οικισμός των Καρυωτών ήταν χωρίς ρυμοτομικό σχέδιο προϋφιστάμενο του έτους 1923 και θα μπορούσε να θεωρηθεί σαν μονοκεντρικός. Ο πολεοδομικός ιστός του οικισμού είναι συνεκτικός και έχει τη μορφή ελεύθερου δικτύματος που αναπτύσσεται παρακολουθώντας το ανάγλυφο του εδάφους χωρίς να τραυματίζει το περιβάλλον στο οποίο είναι ενταγμένος, συγκροτείται από μεμονωμένα κτίσματα γύρωθεν ελευθέρως ή ομάδες δύο, τριών και τεσσάρων κτισμάτων

(αδελφικά) ενώ σπανιότερες είναι οι γραμμικές ενότητες κτισμάτων που αυτές αποτελούν κοινό τόπο και χαρακτηριστική τυπική λευκαδίτικη οικιστική δομή. Στην περίπτωση αυτή ο δρόμος και η αυλή είναι συνήθως μπροστά και η πίσω όψη στο όριο του οικοπέδου ανάλογα βέβαια και με τον προσανατολισμό. Ο οικισμός διέθετε τα τυπικά χαρακτηριστικά του λευκαδίτικου σπιτιού ως προς τη μορφή και κλίμακα, με κτίσματα ορθογωνικής κατά το πλείστον κάτοψης και κατασκευασμένα από εμφανή λιθοδομή. Τα κτίρια επικαλύπτονταν με κεραμοσκεπές (κίτρινο βυζαντινό κεραμίδι) οι οποίες ήταν κατά κανόνα τετράριχτες στα ελεύθερα μοναχικά κτίσματα και δίριχτες σε σπίτια στη σειρά χωρίς αέτωμα στην όψη και κατά κανόνα τρίριχτες στις πλάγιες όψεις. Τα ανοίγματα των κτιρίων στον επάνω όροφο ήταν συμμετρικά και στο ισόγειο δέσποζε η μεγαλύτερη θύρα εισόδου, με ανοίγματα επίσης συμμετρικά δεξιά – αριστερά. Τα παράθυρα ήταν ξύλινα κυρίως καρφωτά και οι εξώθυρες των κτιρίων ξύλινες καρφωτές ή ταμπλαδωτές. Εξώστες εντοπίζονται σε περιορισμένη κλίμακα συνήθως στα κεντρικά προς τον αύλειο χώρο αφού αποτελούσαν την κατάληξη της εξωτερικής κλίμακας για την πρόσβαση στον όροφο.»

Στη μελέτη της Μάρως Φιλίππα-Αποστόλου με τίτλο «Η αρχιτεκτονική φυσιογνωμία των οικισμών της Λευκάδας»⁹, βρίσκονται κοινά στοιχεία με την τεχνική έκθεση. Το βιβλίο πραγματεύεται τη μορφολογία των οικισμών της Λευκάδας και παρόλο που δεν γίνεται συγκεκριμένη αναφορά στον οικισμό των Καρυωτών, τυπολογικά στοιχεία που αναγράφονται στην έρευνα, συναντώνται τόσο στην έκθεση όσο και στα ερείπια του παλιού χωριού που απομένουν.

Εικόνα 22. Όψη κτίσματος του παλιού οικισμού με δύο ξεχωριστές εξώπορτες. Πηγή: Φωτογραφικό αρχείο του Ιωάννη Θεριανού.

Εικόνα 23. Σπίτια σε σειρά στο παλιό χωριό. Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

Εικόνα 24. Σπίτια σε σειρά.

Πηγή: Η αρχιτεκτονική φυσιογνωμία των οικισμών της Λευκάδας.

Εικόνα 25. Όψεις κτισμάτων με όροφο συμμετρικό. Πηγή: Η αρχιτεκτονική φυσιογνωμία των οικισμών της Λευκάδας.

Εικόνα 26. Η ποικιλία των μορφών στους όγκους των κτισμάτων. Πηγή: Η αρχιτεκτονική φυσιογνωμία των οικισμών της Λευκάδας.

Όπως και η τεχνική έκθεση, έτσι και η μελέτη της Μ. Αποστόλου κατηγοριοποιεί τα κτίσματα βάση του μεγέθους και της μορφολογικής ανάπτυξής τους. Ο πρώτος τύπος που αναφέρεται είναι το απλό μονόχωρο ισόγειο σπίτι. Ο προσανατολισμός τους είναι ανάλογος με τη μορφολογία του εδάφους, έτσι ώστε ο μεγαλύτερος άξονας να είναι παράλληλος με τις υψομετρικές καμπύλες. Όντας συχνά σε κεκλιμένο έδαφος, ο πίσω τοίχος είναι υπόσκαφος και συνεπώς δεν έχει ανοίγματα, όπως και πολλές φορές οι πλαϊνοί τοίχοι οι οποίοι λειτουργούν σαν μεσοτοιχίες. Για το λόγο αυτό τα ανοίγματα συγκεντρώνονται κυρίως στην μπροστινή όψη. Ο δεύτερος τύπος είναι ο σύνθετος, ο οποίος διαχωρίζει τον κοινόχρηστο από τον χώρο του ύπνου και κατηγοριοποιείται περαιτέρω σε τύπο Β1 και Β2 ανάλογα με τον αριθμό των υπνοδωματίων. Ο σύνθετος τύπος Β1 έχει συμμετρική κάτοψη ως προς τον εγκάρσιο άξονα και συναντάται σε μονάδα ελεύθερη στο χώρο ή σε σειρές. Ο σύνθετος τύπος Β2 έχει δύο ζεύγη υπνοδωματίων και σχηματίζουν συμμετρική κάτοψη ως προς δύο άξονες. Συχνά στην πρόσοψη συναντώνται δύο πόρτες εισόδου με την προοπτική να διαχωριστεί αργότερα το κτίριο σε δύο ανεξάρτητες κατοικίες. (βλ. εικ. 22) Παρόμοια είναι η περίπτωση των «αδελφικών σπιτιών» τα οποία αποτελούν ένα ενιαίο κτίριο χωρισμένο σε δύο μονάδες κατοίκησης, κατασκευασμένο έτσι εξ αρχής. Στις εικόνες (23 και 24) φαίνονται κοινά στοιχεία, όπως οι αναλογίες, τα ανοίγματα και οι μεσοτοιχίες των σπιτιών σε σειρά, μεταξύ της κάτοψης και της αεροφωτογραφίας στον παλιό οικισμό. Ομοιότητες συναντώνται και στις όψεις των κτισμάτων, οι οποίες ακολουθώντας τις κατόψεις, είναι απλές, σαφείς και συμμετρικές. Η συμμετρία στη διάταξη των ανοιγμάτων παρατηρείται κυρίως στον όροφο, ενώ στο ισόγειο η διάταξη είναι πιο ελεύθερη. Τέλος, για τις στέγες των κτιρίων αναφέρεται ότι στα ελεύθερα κτίσματα είναι συνήθως τετράριχτες, ενώ στα σπίτια σε σειρά είναι κατά κανόνα δίριχτες.

Η εικόνα ωστόσο του παλαιού οικισμού των Καρυωτών εν έτει 2021, δεν διατηρεί την γλαφυρή περιγραφή της τεχνικής έκθεσης, αλλά αποτελεί ένα έρημο και απρόσιτο τοπίο. Τα ερειπωμένα και κατά το πλείστον κατεστραμμένα κτίσματα, έχουν καταπνιγεί μέσα στην οργιάζουσα φύση. Αρκεί ωστόσο μια ματιά, για να καταλάβει κανείς ότι, η αιτία που ώθησε τα κτίσματα σε αυτή την κατάσταση, δεν είναι αποκλειστικά το πέρασμα του χρόνου και τα φυσικά καιρικά φαινόμενα, αλλά και ο ανθρώπινος παράγοντας. Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνεται από μαρτυρίες κατοίκων, οι οποίες αναφέρουν ότι, κατά τη διάρκεια της μετοίκησης, οι κάτοικοι αποσπάσανε κατασκευαστικά υλικά από τις παλιές τους κατοικίες με σκοπό να τα χρησιμοποιήσουν στις καινούριες. Συγκεκριμένα, αποσπάστηκαν τα κεραμίδια και τα κατασκευαστικά στοιχεία της στέγης (κορφιάδες, αμείβοντες, σανίδες) καθώς επίσης, η ξυλεία από τα ανοίγματα (κουφώματα και κάσες των παραθύρων), ολόκληρες οι εξώπορτες αλλά και το σανίδωμα των δαπέδων.

Η μεταφορά των υλικών έγινε κάτω από αντίξοες συνθήκες και αμαυρώθηκε από την αποβίωση του κοινοτικού συμβούλου Θεόδωρου Θεριανού, ο οποίος έχασε τη ζωή του σε αυτοκινητιστικό δυστύχημα κατά τη διάρκεια της μεταφοράς των υλικών της οικίας του.

Σε αντίθεση με τα πιο ελαφριά κατασκευαστικά υλικά, η μεταφορά της λιθοδομής των νέων κατοικιών συλλέχθηκαν από ξερολιθιές που βρέθηκαν σε κτήματα πλησίον του νέου οικισμού. Ωστόσο, αργότερα, όπως διακρίνεται και στο φωτογραφικό υλικό, λεηλατήθηκαν από τα κτίσματα του παλιού οικισμού για την οικονομική εκμετάλλευσή τους, ορισμένοι γωνιόλιθοι και πέτρινα πλαίσια ανοιγμάτων. Δεν μπόρεσε να προσδιοριστεί πότε ακριβώς αποσπάστηκαν οι πέτρες, ωστόσο, προέκυψε ότι, βασικό κριτήριο της διαλογής τους φαίνεται να αποτέλεσε η δυνατότητα πρόσβασης ή όχι σε αυτές.

Στη συνέχεια εξετάζονται μεμονωμένα παραδείγματα κτισμάτων του νέου οικισμού με έμφαση στα υλικά που μεταφέρθηκαν από τον παλιό οικισμό.

Εικόνες 27, 28, 29. Τα λεηλατημένα ανοίγματα στον παλιό οικισμό. Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Εικόνες 30, 31, 32. Η σημερινή κατάσταση του παλιού οικισμού. Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Οικία Μαρίας Θεριανού

Πρόκειται για ισόγεια πέτρινη μονοκατοικία. Η λιθοδομή χτίστηκε την περίοδο της μετοίκησης, ενώ τα κεραμίδια και τα ξύλινα κουφώματα είναι μεταγενέστερα του 1957. Με την κόκκινη διακεκομμένη γραμμή υπογραμμίζεται η μεταγενέστερη προσθήκη επιπλέον βοηθητικού χώρου. Τα δομικά στοιχεία της στέγης μεταφέρθηκαν την περίοδο της μετοίκησης από την παλιά κατοικία της οικογένειας της Μαρίας Θεριανού στο νέο οικισμό προκειμένου να κατασκευαστεί η στέγη της νέας κατοικίας. Η στέγη διατηρείται μέχρι και σήμερα.

Εικόνα 33. Οικία Μαρίας Θεριανού. Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Οικία Σπυρίδωνα Ζαβιτσάνου

Πρόκειται για διώροφη κατοικία από λιθοδομή, η οποία έχει σοβατιστεί ολόκληρη με αποτέλεσμα να μην είναι διακριτή η πέτρα. Η κόκκινη διακεκομμένη γραμμή παρουσιάζει τις μεταγενέστερες προσθήκες, δηλαδή την κουζίνα και την εξωτερική σκάλα με τον εξώστη. Μεταγενέστερα είναι ακόμη τα κεραμίδια και τα κουφώματα. Τα δομικά ξύλινα στοιχεία, η εξώπορτα και το σανίδωμα σε δάπεδο και ταβάνι, είναι υλικά που έχουν μεταφερθεί από την παλιά κατοικία Ζαβιτσάνου και διατηρούνται σε καλή κατάσταση μέχρι και σήμερα.

Εικόνα 34. Οικία Σπυρίδωνα Ζαβιτσάνου. Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Οικία Αναστάσιου Θεριανού

Πρόκειται για διώροφη κατοικία με δομικό σκελετό από σκυρόδεμα και πλήρωση με πέτρες. Ο πρώτος όροφος έχει σοβατιστεί, ενώ στο ισόγειο παραμένει εμφανής η λιθοδομή. Παρατηρούνται και σε αυτή την περίπτωση, ανοίγματα που έγιναν αργότερα και προσθήκες βοηθητικών χώρων. Τα ξύλινα στοιχεία της στέγης όπως και οι σανίδες του δαπέδου, αποσπάστηκαν από την παλιά κατοικία, και τοποθετήθηκαν στην νέα, ενώ τα κεραμίδια και τα κουφώματα είναι μεταγενέστερα και αποτελούνται από νεότερα και πιο σύγχρονα υλικά.

Εικόνα 35. Οικία Αναστάσιου Θεριανού. Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Οικία Νικολάου Θεριανού

Πρόκειται για ισόγεια μονοκατοικία, από λιθοδομή η οποία σοβατίστηκε. Παρατηρείται μία μικρή προσθήκη βοηθητικού χώρου και νέα κουφώματα από αλουμίνιο. Η δομική ξυλεία της στέγης και τα κεραμίδια αποτελούν στοιχεία που αποσπάστηκαν και μεταφέρθηκαν από την παλιά κατοικία στον οικισμό των Παλιών Καρυωτών στην νέα κατοικία.

Εικόνα 36. Οικία Νικολάου Θεριανού. Πηγή: Προσωπικό αρχείο

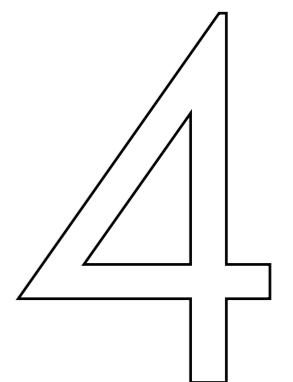
Η εικόνα είναι παρόμοια για τις περισσότερες κατοικίες του νέου οικισμού, ισόγεια ή διώροφα πέτρινα κτίσματα, από εμφανή ή μη λιθοδομή, με συχνές επεκτάσεις και προσθήκες. Οι μεταγενέστερες κατοικίες, οι οποίες είναι κτισμένες από σύγχρονα κατασκευαστικά υλικά και τεχνικές μεθόδους και επεκτείνονται στον κατακόρυφο άξονα, έως και δύο ορόφους, αποτελούν εξαιρέσεις στη συνολική εικόνα του χωριού. Η σύζευξη πολλών διαφορετικών μορφολογιών και η αυθαίρετη ανοικοδόμηση, έχει προσδώσει στο χωριό ένα μορφολογικό πλουραλισμό. Την παράταιρη εικόνα, συμπληρώνουν τα κτίρια δημόσιας χρήσης, όπως η εκκλησία των Ταξιαρχών, το πνευματικό κέντρο και το κοινοτικό γραφείο.

Εικόνες 37, 38, 39. Η εκκλησία των Ταξιαρχών, το πνευματικό κέντρο και το κοινοτικό γραφείο. Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο
Η Ε Π Ι Σ Τ Ρ Ο Φ Η

Η ΕΠΙΘΥΜΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΒΙΩΣΗ ΤΩΝ ΠΑΛΙΩΝ ΚΑΡΥΩΤΩΝ.

Το τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο αφορά την επιθυμία των κατοίκων των Νέων Καρυωτών να γυρίσουν στον παλιό οικισμό. Παρατίθενται οι ενέργειες και οι διοικητικές διαδικασίες της κοινότητας των Καρυωτών, οι οποίες έχουν στόχο να χαρακτηριστεί το παλιό χωριό ως προστατευόμενος οικισμός.

«Καρυώτες, παλιό νεκρό χωριό,
Χορτάρια λογγομένα, σου ετοιμάζουν σάβανο.
Δέντρα, θάμνοι, χαμόκλαδα
Τα φύλλα τους τινάζουν να σε νεκροστολίσουν.
Ποιά μοίρα απαίσια, σκληρή έγραψε στις τύχης το βιβλίο,
Να γεννηθείς, να ζήσεις, να φαντάξεις
Και να πεθάνεις, να ταφείς στο ίδιο σου το χώμα
από τους ίδιους τους δικούς σου;
Ό,τι έχει το χωριό να δείξει πρώτο είναι της εκκλησίας το χτίσμα.
Στο πλάτωμα, στην πεζουλωτή μικρή πλατεία,
Με ρήγα της τον πλάτανο,
Εκεί που τραγουδάει ανέμελα, μουρμουριστά η Βρύση,
Προβάλλει επιβλητικός ο Άγιος Ταξιάρχης,
Φύλακας, με μάτι ακοίμητο, του χωριού που τονε προσκυνάει.
Μπροστά στην εκκλησίας το χώρο,
Κουβεντολόι ατέλειωτο την ώρα της ανάπαψης,
Πριν το σκοτάδι να σαλπίσει αποχώρηση.
Στο κοιμητήρι ο Άη Γιώργης
Ξυπνάει στο νου τάφους προγονικούς
Η σιωπηλή ματιά στον τάφο τον χορταριασμένο,
Ψυχής ξανάσασμα, τρισάγιο.
Ο δράκοντας Εγκέλαδος πέρασε δώθενε.
Η οργή του χτύπησε την άγια την παράδοση.
Τα πέτρινα τα σπίτια, μόθθος ίδιος, ερειπωμένα.
Πελώριοι βράχοι, ξεκόλλητοι,
Κρεμάστηκαν πάνω απ' τη ζωή πανέτοιμοι να την κατασπαράξουν.
Ήρτε η ώρα τ' αποχωρισμού.
Οι Καρυωτάδες φορώντας το σκληρό το ρούχο της ανάγκης,
Πήραν του κάμπου τον δρόμο τον πλατύ.
Αξίζει τ' αποχωρισμού τραγούδι λαγγεμένο:
Μπροστά πηγαίνουν οι γριές, ξοπίσω οι κοπέλες,
Ακολουθούν οι γέροντες κι ευθύς τα παληκάρια.
Μη ν' είν' πορεία θλιβερή, μη ν' είναι λιτανεία;
Αν ήταν θάψιμο νεκρού θά 'ταν στον Άη Γιώργη.
Κρατούνε εικονίσματα, καίνε λιβανιστήρια,
Τρέχει το δάκρυ τους καυτό από τα βλέφαρά τους.
Τι να συμβαίνει τάχατες στους δόλιους Καρυωτάδες;
Δεν είν' πορεία θλιβερή, δεν είναι λιτανεία,
Μάιδε και θάψιμο νεκρού παλικαριού ή κόρης,
Οι Καρυωτάδες θάψανε το δόλιο το χωριό τους.
Το τάφιασαν και φύγανε να στροφιαστούν στον κάμπο.
Αφήσαν πίσω σπιτικά με τις γωνιές σβησμένες,
Και τους νεκρούς παράτησαν στους τάφους να θρηνούνε.
Μείναν κλειστές οι εκκλησίες κι όλα τα εξωκλήσια.
Οι κήποι οι ονομαστοί έρημοι να λογγόσουν.
Έχετε γεια βουνοπλαγίες, έχετε γεια Καρυώτες,
Πάμε στην λάκα την πλατιά να στήσουμε κονάκι.
Καρυώτες μη λυπόσαστε, μη βάνετε μαράζι,
Δυο βήματα είμαστε από σε, χωριό αγαπημένο...»¹⁰

Όπως φαίνεται και στο ποίημα του Ι. Αθηνιώτη που γράφτηκε το 1989 και κατά κάποιον τρόπο αποτυπώνει τη νοσταλγική διάθεση των Καρυωτάδων για τον παλιό οικισμό, οι ίδιοι οι κάτοικοι έλαβαν την απόφαση για τη μετοίκηση, όσο δύσκολη και να ήταν για αυτούς. Ωστόσο, ενώ είχαν εναποθέσει όλες τους τις ελπίδες στο νέο χωριό και στις Αλυκές, αποδείχθηκε τελικά πως η κατοίκηση στον κάμπο είναι προβληματική. Με το πέρασμα των χρόνων, οι συνθήκες, οι οποίες τότε παρακίνησαν την μετοίκηση, σήμερα έχουν αλλάξει. Η εγγύτητα με τις αλυκές, η οποία όπως είδαμε νωρίτερα είχε αποτελέσει κριτήριο για την επιλογή της τοποθεσίας του νέου οικισμού, δεν αποτελεί σήμερα πλεονέκτημα, καθώς το χωριό δεν ζει πλέον από αυτές.

Το νέο χωριό δεν βρίσκεται σε ωφέλιμο γεωγραφικό σημείο, καθώς όντας τόσο κοντά στη θάλασσα αλλά και σε τόσο μικρή υψομετρική διαφορά από αυτή, εμφανίζει μεγάλα ποσοστά υγρασίας. Το νέο χωριό δεν βρίσκεται ούτε αρκετά ψηλά, για να έχει το πλεονέκτημα της θέας και του ορεινού καθαρού αέρα, ούτε δίπλα στη θάλασσα έτσι ώστε να έχει τα χαρακτηριστικά και τις δυνατότητες ενός παραθαλάσσιου χωριού. Ακόμη η γεωγραφική του θέση δεν ευνοείται από τους δροσερούς καλοκαιρινούς ανέμους, με αποτέλεσμα να είναι αποπνικτική η ατμόσφαιρα κατά τους θερινούς μήνες. Τέλος, το γεγονός ότι το χωριό βρίσκεται πάνω σε κεντρικό οδικό άξονα, τότε ήταν θετικό γιατί εξασφάλιζε την βέλτιστη και ευκολότερη μετακίνηση, ενώ σήμερα είναι αρνητικό, καθώς έχει ως αποτέλεσμα την ηχορύπανση και την αυξημένη επικινδυνότητα σε περίπτωση τροχαίων ατυχημάτων.

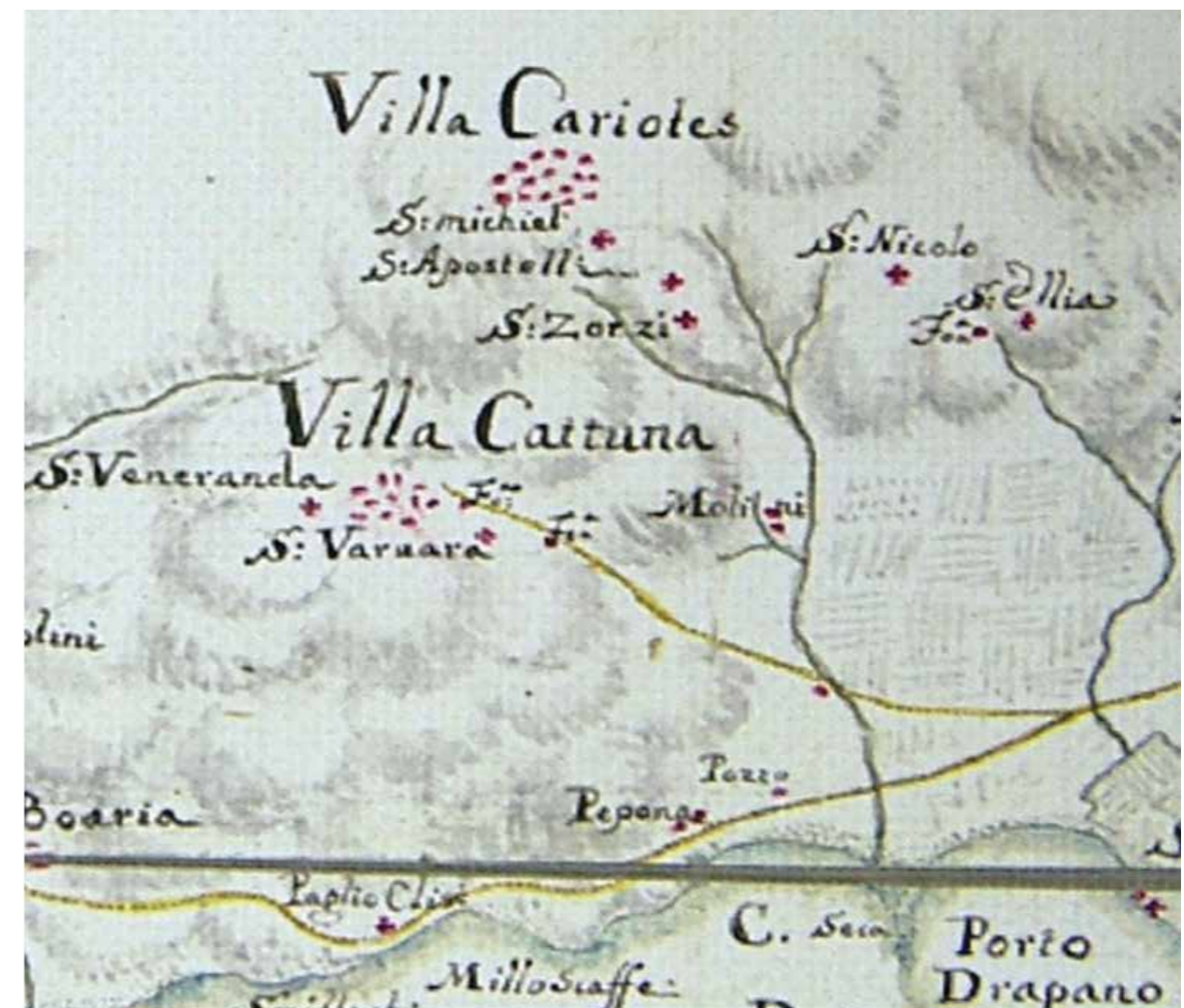
«Το μετάνιωσα. Γούπατο και όλο υγρασία είναι το νέο χωριό. Το παλιό αντίθετα δεν είχε καθόλου υγρασία και υπέροχη θέα. Στερνή μου γνώση να σ' είχα πρώτα!»

Τα παραπάνω είναι λόγια του Πλαγιώτη Π.Κ. που έζησε στην παλιά Πλαγιά, τα οποία δημοσιεύτηκαν σε λευκαδίτικη εφημερίδα το 2013. Αν και αναφέρεται σε άλλο χωριό, θεώρησα ότι ταιριάζει απόλυτα και στην περίπτωση των Καρυωτών και ότι δεν θα μπορούσε να το περιγράψει κανείς καλύτερα.

Έτσι τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια τάση επιστροφής στον παλιό οικισμό.

Οι κάτοικοι των Καρυωτών φαίνεται να υποστηρίζουν την αναβίωση του παλιού χωριού. Αυτό αποτυπώθηκε αρχικά στις ενέργειες της εκκλησίας όσον αφορά την αναστύλωση και συντήρηση των ναών στον παλιό οικισμό.

Εκείνη την περίοδο, η εκκλησία αποτελούσε αναπόσπαστο και εξαιρετικά σημαντικό κομμάτι της κοινωνίας. Στον παλιό οικισμό αριθμούνταν πέντε συνολικά εκκλησίες, εκ των οποίων οι δύο έχουν ανακατασκευαστεί. Πρόκειται για τον κοιμητηριακό ναό των Ταξιάρχων στην είσοδο του χωριού, και εκείνον του Άγιου Γεώργιου που βρίσκεται στη θέση Ξυλογαϊδάρες ή Σκούλα.

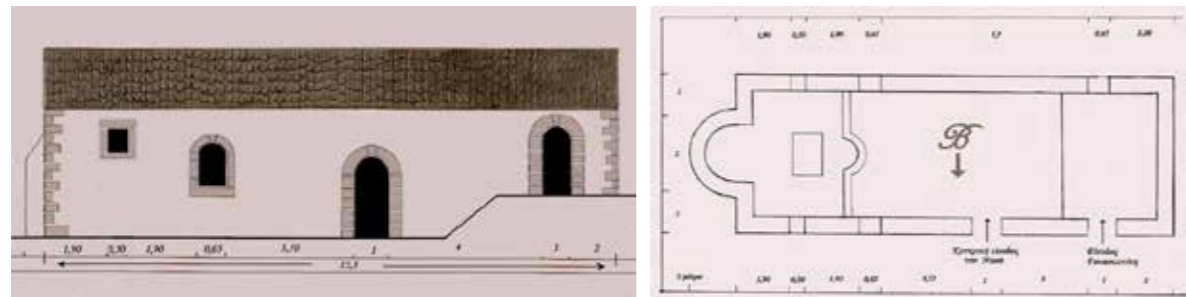

Εικόνα 40. Χάρτης του 1729 του Santo Semitecolo όπου διακρίνονται οι ναοί των Ταξιάρχων, Αγίων Αποστόλων, Αγίου Γεωργίου, Αγίου Νικολάου και Αγίου Ηλίας.
Πηγή: Φωτογραφία από άρθρο του Ιωάννη Θεριανού, Λευκαδίτικα Νέα, 2017

Η ακριβής χρονολογία που κατασκευάστηκε ο ναός των Ταξιαρχών δεν βρέθηκε, ωστόσο η πρώτη αναφορά του σε γραπτό έγγραφο, έγινε το 1725 στο ενετικό κτηματολόγιο. Ο ναός υπέστη πολλές φορές βλάβες από σεισμούς, αλλά επισκευάζονταν. Τελικά, το 1980, ο ναός χαρακτηρίστηκε από την Πολεοδομία Λευκάδας ως επικίνδυνος και ετοιμόρροπος και έτσι κατεδαφίστηκε. Ωστόσο, ανοικοδομήθηκε 4 χρόνια αργότερα και λειτουργεί ετησίως ανήμερα της γιορτής των Αγίων Ταξιαρχών. Από τον παλιό ναό παραμένει μόνο ο πέτρινος δυτικός του τοίχος, μερικά εκατοστά δίπλα στον αντίστοιχο δυτικό τοίχο του νέου υφιστάμενου ναού.

Εικόνα 41. Ο ναός των Ταξιαρχών όπως είναι σήμερα. Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Εικόνα 42, 43. Όψη της βόρειας πλευράς και κάτοψη του Αγίου Γεωργίου. Πηγή: Ο ναός του Αγίου Γεωργίου, βιβλίο του Ιωάννη Θεριανού, Δήμος Λευκάδας 2013

Η ανέγερση του ναού του Αγίου Γεωργίου, χρονολογείται περίπου το 1680 και η εγκατάλειψή του έγινε το 1961, καθώς οι Καρυωτάδες φαίνεται πως εξακολουθούσαν να επισκέπτονται τον ναό ακόμα και μετά την μετοίκηση, για κάποια λίγα χρόνια. Πρόκειται για μονόκλιτη βασιλική ορθογώνιας κάτοψης, χτισμένη από λιθοδομή με πάχος τοίχου 0.65 μέτρα, ο οποίος ήταν σοβατισμένος. Η δίρριχτη στέγη του ναού ήταν ξύλινη και το ιερό κυκλικό. Στην βόρεια πλευρά του ναού υπήρχαν δύο τοξωτές πόρτες και δύο παράθυρα αντίστοιχα, όπως φαίνονται στα παρακάτω σχέδια.

Μέχρι προσφάτως, η τύχη της εκκλησίας του Αγίου Γεωργίου ήταν η ίδια με το υπόλοιπο χωριό, εγκαταλελειμμένη δηλαδή, και κατεστραμμένη. Υπό την αιγίδα του παπά της ενορίας και την οικονομική δωρεά ετεροδημότη χωριανού, ξεκίνησε όμως η ανακατασκευή της το 2019. Ωστόσο, τα έργα σταμάτησαν ξαφνικά το 2020 καθώς αποκαλύφθηκε ότι η αναστύλωση δεν είχε λάβει την απαραίτητη άδεια ανοικοδόμησης από την Πολεοδομία και την Αρχαιολογία, παρά μόνο από τη Μητρόπολη της Λευκάδας.

Μάλιστα, χρησιμοποιήθηκαν άλλα κεραμίδια, εκτός των παραδοσιακών κίτρινων βυζαντινών, και οι διαστάσεις του ναού αλλά και τα ανοίγματα διαμορφώθηκαν εκ νέου, διαφορετικά από όπως ήταν πρωτίστως. Το έργο παραμένει σήμερα ημιτελές και αναμένεται απόφαση για την έκβασή του.

Εικόνα 44. Ο ναός του Αγίου Γεωργίου όπως είναι σήμερα. Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Συμπεραίνεται λοιπόν ένα ενδιαφέρον και μία κινητοποίηση από την εκκλησιαστική εξουσία, για την αναβίωση μεμονωμένων κτισμάτων, των ναών. Εκτός όμως από τις προσπάθειες για την ανοικοδόμηση των δύο ναών, υπήρχαν και άλλες ενέργειες από την τοπική κοινότητα των Καρυωτών με στόχο την αναβίωση του παλιού οικισμού.

Το 2004 ο Δήμος Λευκάδας προέβη στην μεταφορά ηλεκτρικού ρεύματος μέσης τάσης με μετασχηματιστή. Η εγκατάσταση έγινε στην πλατεία του παλιού χωριού με σκοπό να ηλεκτροδοτήσει 'αργότερα' το χωριό, αλλά και την εκκλησία των Ταξιαρχών που είχε ήδη ανοικοδομηθεί.

Η κοινότητα των Καρυωτών εξέφρασε με ενεργητικό τρόπο το ενδιαφέρον προς την τύχη του παλιού εγκαταλελειμμένου χωριού το 2011 λαμβάνοντας ομόφωνα την υπ' αρ. 10/31-5-2011 απόφαση να κηρυχθεί ο παλιός οικισμός, Διατηρητέος Παραδοσιακός Οικισμός, με σκοπό να αναδειχθεί η πολιτιστική κληρονομιά και το ένδοξο παρελθόν που κρύβει, καθώς επίσης για να έχουν τη δυνατότητα οι κάτοικοι να επισκευάσουν τα παλιά τους σπίτια ή και να χτίσουν εξ ολοκλήρου νέα.

Στις 11 Δεκεμβρίου 2012, η παραπάνω απόφαση κοινοποιήθηκε στην Υπηρεσία Δόμησης του Δήμου Λευκάδας αλλά και στον βουλευτή Θεόδωρο Σολδάτο, με τη μορφή αίτησης-αναφοράς με αριθμό πρωτοκόλλου 76. Μαζί με την συνημμένη απόφαση της κοινότητας, ο πρόεδρος Ιωάννης Γεωργιάκης, ζήτησε να τους χορηγηθεί έγγραφο που να προσδιορίζει εάν έχει καταργηθεί ή όχι ο παλιός οικισμός, σύμφωνα με τα τηρούμενα στοιχεία της πολεοδομικής υπηρεσίας. Ακόμη, ζήτησε να προσδιοριστεί η διαδικασία με την οποία μπορούν οι κάτοικοι να λάβουν την άδεια επισκευής και ανοικοδόμησης.

Η απάντηση με αριθ. πρωτ. 72 από τη διεύθυνση πολεοδομίας και περιβάλλοντος έφτασε ένα χρόνο αργότερα (1-11-2013) και υποστήριξε ότι στην περιοχή του εγκαταλελειμμένου οικισμού των Καρυωτών δεν έχουν καθοριστεί όρια, όροι και περιορισμοί δόμησης ως οικισμός κάτω των 2000 κατοίκων, και συνεπώς η περιοχή είναι εκτός σχεδίου. Μάλιστα υποστήριξε ότι στην υπ' αριθμό 1867/1986 απόφαση του Νομάρχη Λευκάδας (ΦΕΚ 831/δ/16-09-1986) «Καθορισμός ορίων, όρων και περιορισμών δόμησης στους οικισμούς Ν. Λευκάδας» δεν περιλαμβάνεται ο παλιός οικισμός των Καρυωτών.

Η απάντηση αυτή δυσαρέστησε την κοινότητα αλλά δεν σταμάτησε τις ενέργειές της. Με την υπ' αριθ. 4/30.1.2015 απόφαση, αιτήθηκε στη Δημόσια Αρχή να καθαριστεί ο κοινόχρηστος χώρος στο παλιό οικισμό, με σκοπό να καταστεί επισκέψιμος. Επίσης, προέβη στη σύνταξη της υπ' αριθ.7/18.2.2015 απόφασης, η οποία υπέβαλε προτάσεις για την ένταξη του ζητήματος περί χαρακτηρισμού του παλιού οικισμού 'σε διατηρητέο παραδοσιακό οικισμό', στο πενταετές επιχειρησιακό πρόγραμμα του Δήμου Λευκάδας 2014-2019.

Το 2016 επισημάνθηκε στην υπ' αριθ.5/2016 απόφαση του τοπικού συμβουλίου Καρυωτών, η προώθηση και αξιοποίηση του εγκαταλελειμμένου οικισμού και η ένταξή του στην κατηγορία των παραδοσιακών οικισμών, με σκοπό την τουριστική και οικονομική ανάπτυξη.

Στις 24 Ιουλίου 2017, συνεδρίασε το κοινοτικό συμβούλιο και σύνταξε την υπ' αριθ. πρωτ. 14/2017 απόφαση, στην οποία η παράλειψη της δήλωσης του οικισμού των Καρυωτών ανάμεσα στους υπόλοιπους δηλωθέντων οικισμών του νομού Λευκάδας, χαρακτηρίστηκε ως τραγικό λάθος του τότε κοινοτικού συμβούλου. Υποστήριξε μάλιστα ότι μια τέτοια ενέργεια παράλειψης των υπευθύνων οφείλει να αποκατασταθεί καθώς είναι άδικη σε βάρος των ιδιοκτητών ακίνητης περιουσίας στον παλιό οικισμό. Στην απόφαση επισυνάφθηκε η περιγραφή του οικισμού του τεχνικού γραφείου που έχει προαναφερθεί, η οποία υποστήριζε την επανασύσταση του οικισμού. Αναφέρεται ακόμη ότι τα ερειπωμένα κτίσματα είναι δηλωμένα και κατοχυρωμένα από τους ιδιοκτήτες τους στο Εθνικό Κτηματολόγιο. Συμπερασματικά, αποφασίστηκαν ομόφωνα πέντε ενέργειες: 1) να επικαιροποιηθεί η υπ' αριθ.5/2016 απόφαση, σχετικά με την ένταξη του οικισμού στους παραδοσιακούς, 2) να παρέμβει και να ευαισθητοποιηθεί η νυν Δημοτική Αρχή και προ-

σωπικά ο Δήμαρχος Κωνσταντίνος Δρακονταειδής σχετικά με το χαρακτηρισμό του οικισμού σε διατηρητέο και παραδοσιακό, 3) να προωθηθούν οποιεσδήποτε ενέργειες απαιτηθούν για την επίτευξη αυτού του στόχου προς το αρμόδιο υπουργείο ΥΠΕΚΑ και τη Διεύθυνση Πολεοδομικού Σχεδιασμού – Τμήμα Παραδοσιακών Οικισμών, 4) να εξουσιοδοτηθεί ο πρόεδρος της τοπικής κοινότητας για τη σύνταξη και υπογραφή οποιουδήποτε σχετικού εγγράφου και 5) να εφαρμοστεί άμεσα η απόφαση με αριθ. 4/30.1.2015, σχετικά με τον καθαρισμό των δημόσιων χώρων.

Στις 11.12.2017 η τοπική κοινότητα των Καρυωτών έλαβε απάντηση με τη μορφή του υπηρεσιακού σημειώματος με αριθ.πρωτ.ε-σωτ.αλλ.:2231 (Φ.5.29.7) από την πολεοδομία του Δήμου, το οποίο προκειμένου να απαντήσει στα παραπάνω αιτήματα και να προχωρήσει τη διαδικασία, καθιστούσε απαραίτητη τη σύμφωνη γνώμη της αρμόδιας Επιτροπής Ποιότητας Ζωής και του Δημοτικού Συμβουλίου Λευκάδας. Ενημέρωνε πως σε περίπτωση της σύμφωνης γνώμης, η υπηρεσία της πολεοδομίας θα διαβιβάσει έγγραφο προς την αρμόδια υπηρεσία του ΥΠΕΝ, με στόχο την πληροφόρηση για τις απαραίτητες μελέτες που οφείλουν να συνταχθούν και να ανατεθούν από το Δήμο Λευκάδας, όπως για παράδειγμα μελέτη γεωλογικής καταλληλότητας.

Η τελευταία αναφορά επί του ζητήματος έλαβε χώρα μόλις το Νοέμβριο του 2020, όταν ο Δήμος Λευκάδας και η κοινότητα των Καρυωτών έλαβαν έγγραφο από την ελληνική αρχή γεωλογικών και μεταλλευτικών ερευνών (Ε.Α.Γ.Μ.Ε.), του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας. Το έγγραφο αυτό γνωστοποιούσε τις προδιαγραφές που απαιτούνται για την εκπόνηση της γεωλογικής μελέτης, η οποία θα υλοποιηθεί από την ΕΑΓΜΕ σε συνεργασία με το Δήμο. Επιπλέον, ενημέρωνε ότι, απαραίτητη προϋπόθεση για τη δημιουργία κοστολογίου και χρονοδιαγράμματος είναι η γνωστοποίηση

των ορίων και της έκτασης του οικισμού. Επίσης, αναγκαία κρίνεται η ύπαρξη τοπογραφικού σχεδίου σε κλίμακα 1:1.000, με συντεταγμένες Χ και Ψ σε ΕΓΣΑ 87, με τα όρια του οικισμού, υπογεγραμμένη από μηχανικό και θεωρημένη από την αρμόδια υπηρεσία του Δήμου. Ακόμα, γνωστοποιούσε ότι οφείλουν να μελετηθούν παράγοντες όπως η οριοθέτηση των ρεμάτων, οι αρχαιολογικοί χώροι, ο δασικός χαρακτήρας της περιοχής κλπ. Τέλος, αναφέρει ότι πρώτιστη ενέργεια οφείλει να είναι η εκπόνηση μελέτης γεωλογικής καταλληλότητας για τη μείωση της απόστασης Ρυμοτομικού Σχεδίου από κοιμητήριο, σύμφωνα με το άρθρο 29 του Νόμου 2508/1997 και τις προδιαγραφές του Πίνακα ΙΙ του ΦΕΚ 838/Δ/1998, η οποία εκπονείται στις προς Πολεοδόμηση περιοχές. Η μελέτη αυτή οφείλει να ολοκληρωθεί και να εγκριθεί πριν από τη μελέτη γεωλογικής καταλληλότητας για πολεοδόμηση.

Τέλος, να σημειωθεί ότι την ίδια χρονιά, επιτεύχθηκε ο καθαρισμός από τη βλάστηση και η διάνοιξη του κεντρικού δρόμου στο παλιό χωριό και ολοκληρώθηκε η επικάλυψή του με σκυρόδεμα, από υπηρεσίες του Δήμου.

Η κοινότητα των Καρυωτών είναι υπέρ του δέοντος ένθερμη προς την προσπάθεια που γίνεται για τον χαρακτηρισμό του παλιού οικισμού ως προστατευόμενος. Το κοινοτικό συμβούλιο και πρωτίστως ο πρόεδρος Ιωάννης Γεωργιάκης, εκφράζει έμμεσα και άμεσα με τις πράξεις του, το ζήλο και την αφοσίωση για τη επίτευξη του εγχειρήματος. Αυτό φαίνεται από τις ενέργειες που προαναφέρθηκαν, οι οποίες αποτελούν μία εξαιρετικά χρονοβόρα και δαπανηρή διαδικασία, που παρεμποδίζεται αν μη τι άλλο από τον γραφειοκρατικό μηχανισμό της χώρας μας.

Συνοψίζοντας, θα μπορούσαμε να πούμε πως μελετώντας το σύνολο των ενεργειών των Καρυωτάδων 70 χρόνια πριν, για την μετοίκηση από τους Παλιούς στους Νέους Καρυώτες, αλλά και των ενεργειών των τελευταίων δέκα ετών, για τον χαρακτηρισμό του οικισμού των παλιών Καρυωτών, διακρίνουμε σαφώς συλλογική διάθεση. Η μετοίκηση διαποτιστική από πνεύμα συνεργασίας, που παρατηρήθηκε τόσο κατά την διαμόρφωση των προϋποθέσεων, όπως είδαμε στο δεύτερο κεφάλαιο, όσο και σε αυτή καθ' αυτή την μετοίκηση, που επίσης συνέβη σε συνεργατικό κλίμα. Όπως είδαμε στο τρίτο κεφάλαιο, η συνεργασία και η ενότητα των κατοίκων παρατηρήθηκε αρχικά από τη συμμετοχή των συγχωριανών στην ανέγερση των κατοικιών στο νέο οικισμό και έπειτα από την επιθυμία τους να διατηρήσουν τις ίδιες σχέσεις γειτνίασης που είχαν και στον παλιό οικισμό. Αυτή η σύνδεση υπάρχει μέχρι σήμερα και επιβεβαιώνεται μέσα από απλές πράξεις της καθημερινότητάς τους, όπως για παράδειγμα δραστηριοποιήσεις για την καθαριότητα του χωριού αλλά και πράξεις οικονομικής αλληλοϋποστήριξης μέσω ανταλλαγής βρώσιμων γεωργικών ή κτηνοτροφικών προϊόντων. Το συμμετοχικό πνεύμα φαίνεται άλλωστε και από την ύπαρξη του Πολιτιστικού Συλλόγου Καρυωτών 'Νήρικος'*. Η μετοίκηση, με τις προκλήσεις και τις δυσκολίες της, ενδεχομένως να ενίσχυσε την κοινωνική συνοχή στον οικισμό. Παρατηρούμε ότι, όπως ακριβώς αποφάσισαν τότε συλλογικά οι κάτοικοι να αφήσουν πίσω τους τη ζωή στον παλιό οικισμό και να μετεγκατασταθούν στην πεδιάδα, έτσι και σήμερα, συλλογικά επιθυμούν να ξαναγυρίσουν σε αυτόν. Οι συνθήκες είναι βέβαια διαφορετικές, καθώς η πλειοψηφία των κατοίκων δεν προορίζει τα κτίσματα για ίδια χρήση κατοίκησης, αλλά για τουριστική εκμετάλ-

λευση. Ο οικονομικός παράγοντας παίζει ωστόσο και πάλι το βασικό ρόλο που υποκινεί τις συλλογικές ενέργειες των κατοίκων. Ο οικισμός των Καρυωτών, με πρότυπο ίσως το διπλανό χωριό της Κατούνας ή γενικότερα ορεινών παραδοσιακών οικισμών όπως τα Ζαγοροχώρια της Ηπείρου, οδεύει σταθερά προς την ανάπλαση και την τουριστική ανάπτυξη του.

Όσο αφορά στον ρόλο του κράτους, μελετώντας τις αποφάσεις σε όλη την διαδικασία της μετοίκησης, από την αντιμετώπιση του αιτήματος ως την οικονομική ενίσχυση, βλέπουμε ότι είναι καθοριστικός. Είδαμε στα προηγούμενα κεφάλαια ότι, το κράτος βοήθησε με διάφορους τρόπους και στις τρεις περιπτώσεις τους ανθρώπους που είχαν ανάγκη την μετεγκατάσταση στις νέες περιοχές. Στην περίπτωση της Παλιάς Πλαγιάς στην Αιτωλοακαρνανία, το κράτος έχτισε εκ του μηδενός το νέο χωριό, ενώ στα δύο χωριά της Λευκάδας – Καρυώτες και Ρουπακιάς – η κυβέρνηση παρείχε χρηματική υποστήριξη στους κατοίκους με τη μορφή δανείων. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, μετά το σεισμό του 1953 η ελληνική κυβέρνηση, με σκοπό να αποτρέψει τα προσφυγικά κύματα, δεν επέτρεπε την έξοδο των κατοίκων από τα Ιόνια Νησιά. Μπορεί κανείς ίσως να συμπεράνει, πως το γεγονός ότι το κράτος βοήθησε τους πληγέντες από αυτούς τους σεισμούς αλλά και εκείνους που ακολούθησαν τα επόμενα χρόνια δεν είναι ανεξάρτητο από αυτήν την απαγόρευση. Εφόσον δεν τους παρείχε τη δυνατότητα να φύγουν από τους κατεστραμμένους οικισμούς τους και να ξεκινήσουν μία νέα ζωή στα αστικά κέντρα, το κράτος αποφάσισε να χρηματοδοτήσει τις μετοικήσεις ή στην περίπτωση της Παλιάς Πλαγιάς, την ανοικοδόμηση του νέου χωριού. Όπως και να 'χει, είναι γεγονός ότι το κράτος στήριξε

Εικόνα 45. Στην είσοδο του Ναού των Ταξιαρχών την Κυριακή του Πάσχα 1947 στον παλιό οικισμό των Καρυωτών. Πηγή: Φωτογραφικό αρχείο του Ιωάννη Θεριανού

Εικόνα 46. Πάσχα στον παλιό οικισμό των Καρυωτών στις αρχές της δεκαετίας του 1950. Πηγή: Πολιτιστικός σύλλογος Καρυωτών «Νήρικος»

την επιθυμία των Καρυωτών να φύγουν από τον παλιό οικισμό. Το ερώτημα είναι αν σήμερα, θα τους βοηθήσει αντιστοίχως να ξαναγυρίσουν σε αυτόν. Μέχρι στιγμής τουλάχιστον φαίνεται ότι η δεκαετής πλέον προσπάθεια της τοπικής κοινότητας των Καρυωτών για το χαρακτηρισμό του παλιού οικισμού ως προστατευόμενος, παρακωλύεται από τη γραφειοκρατία και τις συνέπειες της οικονομικής κρίσης και της πανδημίας.

Όσο αφορά στα ίχνη της μετοίκησης, οι ομοιότητες παλιού και νέου χωριού είναι αρκετές, ωστόσο ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει το γεγονός ότι, όπως είδαμε στο τρίτο κεφάλαιο, ολόκληρα τμήματα των παλιών σπιτιών, κυρίως αυτά που αποτελούνταν από ξύλα, δηλαδή κυρίως στέγες και δάπεδα αλλά και σε κάποιες περιπτώσεις κουφώματα, ξηλώθηκαν και επαναποθετήθηκαν στο νέο χωριό. Η μεταφορά τους έγινε το 1957 ξεκάθαρα για οικονομικούς λόγους, καθώς οι περισσότεροι δεν είχαν την δυνατότητα να χρηματοδοτήσουν πλήρως την ανέγερση των νέων κατοικιών.

Έχει ενδιαφέρον να δούμε αυτήν την ενέργεια της επανάχρησης των υλικών που έγινε τότε, υπό το πρίσμα της συζήτησης για το περιβάλλον που γίνεται σήμερα.

Να σκεφτούμε με ποιους τρόπους το παράδειγμα της οικοδόμησης των νέων Καρυωτών θα μπορούσε να εμπλουτίσει τις πρακτικές ανακύκλωσης των υλικών και τον περιορισμό της δαπάνης φυσικών πόρων και ενέργειας, ώστε να ενισχυθεί σήμερα και στο μέλλον ο σχεδιασμός με περιβαλλοντική ηθική.

Η επανακατασκευή τμημάτων των νέων σπιτιών με την μορφή και τα υλικά των σπιτιών του οικισμού που εγκαταλείφθηκε, εγείρει επίσης και φιλοσοφικά ζητήματα που συνδέονται με την έννοια της ταυτότητας, την αυθεντικότητα και «το παράδοξο του Θησέα»*. Ποιος από τους δύο οικισμούς διατηρεί το όνομα και την ταυτότητα των Καρυωτών; Εφόσον αντικαταστάθηκαν τα δομικά υλικά-πλην των λιθοδομών-ποιο χωριό παραμένει το αυθεντικό;

Κατά τη διάρκεια της εκπόνησης της εργασίας σε πρώιμο στάδιο, σημειώθηκε στις 30 Οκτωβρίου 2020 ο σεισμός της Σάμου, μεγέθους 6,7 βαθμών της κλίμακας Ρίχτερ 13. Με επίκεντρο τον κόλπο της Εφέσου, ο σεισμός και το τσουνάμι που προξένησε, έπληξαν σφοδρά το νησί της Σάμου αλλά και τη Σμύρνη. Το γεγονός αυτό προκάλεσε τον προβληματισμό μου σχετικά με την διαδικασία της αποκατάστασης των κτιρίων που κατέρρευσαν στη Σάμο αλλά ταυτόχρονα και εκείνων του παλιού οικισμού των Καρυωτών.

*Το φιλοσοφικό ερώτημα γνωστό και ως «το παράδοξο του Θησέα», βασίζεται στον εξής μύθο: Ο Θησέας, αφού σκότωσε το Μινώταυρο, επέστρεψε από την Κρήτη και οι Αθηναίοι πολίτες αποφάσισαν να διατηρήσουν το πλοίο του στο λιμάνι προς τιμήν του. Με το πέρασμα του χρόνου η ξυλεία του πλοίου φθείρονταν και έχρηζε αντικατάσταση. Έτσι, σταδιακά, αλλάχθηκαν όλα τα ξύλα του καραβιού και στη θέση τους τοποθετήθηκαν νέα, πανομοιότυπα. Αυτό οδήγησε τελικά στην αντιπαράθεση, σχετικά με την υπόσταση του πλοίου. Αργότερα, ο Τόμας Χομπς πρόσθεσε ακόμη μία νέα πτυχή στον προβληματισμό, όταν αναρωτήθηκε τί θα γινόταν αν συλλέγονταν όλα τα παλιά ξύλινα κομμάτια και επανασυναρμολογούνταν ώστε να δημιουργήσουν ένα δεύτερο πλοίο. Ποιο από τα δύο θα ήταν το πλοίο του Θησέα; Η απάντηση, όπως άλλωστε στα περισσότερα φιλοσοφικά ερωτήματα, δεν δόθηκε ποτέ, καθώς χαρακτηρίστηκε υποκειμενική.

Πως οφείλουμε να διαχειριστούμε τον ανασχεδιασμό περιοχών που καταστράφηκαν και εγκαταλείφθηκαν ολοσχερώς; Είναι η απλή αντικατάσταση των κατεστραμμένων μερών των κτισμάτων και η πιστή μορφολογική αναπαραγωγή ο τρόπος για τη διάσωση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς;

Η θέση που κερδίζει την καρδιά των Καρυωτών είναι εκείνη που φέρνει το χωριό τους πιο κοντά σε αυτό που γνωρίζουν και νοσταλγούν. Η ανακατασκευή του παλιού οικισμού των Καρυωτών, οφείλει να συμπίπτει με την παραδοσιακή εικόνα που ονειρεύονται οι κάτοικοι. Αυτήν τη νοσταλγία εκφράζουν οι δύο εικόνες του Ιωάννη Θεριανού, που συνοδεύουν άρθρο του ίδιου το οποίο δημοσιεύθηκε στην τοπική εφημερίδα 'Λευκαδίτικα Νέα' το 2017 και αφορούν ένα από τα κτίρια του παλιού οικισμού. Η πρώτη, απεικονίζει την πραγματική σημερινή κατάσταση του κτίσματος και η δεύτερη, την πιθανή κατάσταση του κτιρίου εάν αποφεύγονταν η ερήμωση.

Εικόνες 47, 48. Το παλιό σπίτι όπως είναι σήμερα και το ίδιο σπίτι όπως θα μπορούσε να ήταν σήμερα αν αποφεύγονταν η ερήμωση. Πηγή: Φωτογραφία από άρθρο του Ιωάννη Θεριανού, Λευκαδίτικα Νέα, 2017

Αν δει κανείς πέρα από το προφανές σχόλιο των εικόνων που αφορά στην ύλη και την φθορά της, θα διακρίνει την επιθυμία της κοινότητας όχι μόνο για την αναβίωση του χωριού γενικότερα, αλλά ίσως και για την επαναφορά της αρχικής μορφής στα κτίρια. Το δημοσίευμα πιθανότατα εκφράζει με άρρητο τρόπο την ανάγκη της κοινότητας να ξαναχτίσει το χωριό ακριβώς όπως ήταν. Όμως, σε ένα κόσμο που μεταβάλλεται διαρκώς και η ζωή αλλάζει μέρα με τη μέρα, πως είναι δυνατόν να μην ακολουθεί και η αρχιτεκτονική; Με ποιον τρόπο πρέπει να συλλογιστούμε το μέλλον ενός εγκαταλελειμμένου οικισμού σε ένα κόσμο που μεταβάλλεται συνεχώς;

Τα παραπάνω, θα μπορούσαν να αποτελούν ζητήματα προς περαιτέρω έρευνα και ίσως θέματα προς μελέτη στο πλαίσιο μίας διπλωματικής εργασίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Berger, F. (2017). *Η Μορφή των Χρόνων – Λευκάδα 1962-2016*. [χ.τ.]: Πνευματικό Κέντρο Λευκάδας.
- Berger, F. (2010). *Λευκάδα Άνθρωποι και Τοπία*. [χ.τ.]: Fagotto.
- Papazachos, B. C., & Papaioannou, C. A. (1997). *Atlas of isoseismal maps for strong shallow earthquakes in Greece and surrounding area (426BC – 1995)*. Thessaloniki: Ziti.
- Αθηνιώτης, Ι. (1989). Το οδοιπορικό της Λευκάδας. Λευκάδα: [χ.ε.].
- Θεριανός, Ι. (2003). *Ο ναός του Αγίου Γεωργίου 1680-1961*. Λευκάδα: Δήμος Λευκάδας.
- Κοντομίχης, Π. (1995). *Λαογραφικά σύμμεικτα Λευκάδας*. [χ.τ.]: Γρηγόρη.
- Κουνιάκης, Π. Θ. (1928). *Η νήσος Λευκάς από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι των καθ' ημάς: Ήθη-Έθιμα-Εξελίξεις & Δράσεις των πολιτικών αυτής ανδρών*, [χ.τ.], [χ.ε.].
- Παπαζάχου, Β., & Παπαζάχου, Κ. (2003). *Οι σεισμοί της Ελλάδας*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Ζήτη.
- Παπαζάχου, Β., & Παπαζάχου, Κ. (1989). *Οι σεισμοί της Ελλάδας*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Ζήτη.
- Πατρώνης, Β. (2015). *Ελληνική Οικονομική Ιστορία Οικονομία, Κοινωνία και Κράτος στην Ελλάδα (18ος-20ός αιώνας)*. Αθήνα: Εκδόσεις Κάλλιπος.
- Πατρώνης, Β., & Λιαργκόβας, Π. (2004). *Κοινωνική ενσωμάτωση και οικονομική πολιτική στα χρόνια της δικτατορίας στην Ελλάδα, 1967- 1974: ο ειδικός ρόλος του αγροτικού τομέα*, έκδοση της Ελληνικής Επιθεώρησης Πολιτικής Επιστήμης (Vol. 23). [χ.τ.]: εκδόσεις Θεμέλιο.
- Ροντογιάννη, Π. Γ. (2006). *Ιστορία της νήσου Λευκάδας*. [χ.τ.]: Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών.
- Φιλίππα-Αποστόλου, Μ. (1992). *Η αρχιτεκτονική φυσιογνωμία των οικισμών της Λευκάδας*. Αθήνα: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις ΕΜΠ.

ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ

ΚΑΡΥΩΤΕΣ

- [χ.σ.]. 2010. *Γιάννης Αθηνιώτης*. Λευκαδίτικα Νέα. Πρόσβαση 01 24, 2021. <http://www.kolivas.de/archives/52851>.
- [χ.σ.]. 2016. *Καρυώτες, παλιό νεκρό χωριό, ανεβασμένο κάποτε σε καταπράσινες βουνοπλαγιές...* Λευκαδίτικα Νέα. Πρόσβαση 01 24, 2021. <http://www.kolivas.de/archives/242236>.
- Θεριανός, Ι. 2016. *Καρυώτες, Αλυκές Αλεξάνδρου, 24 Αυγούστου του 1946*. Λευκαδίτικα Νέα. Πρόσβαση 01 24, 2021. <http://www.kolivas.de/archives/262474>.
- [χ.σ.]. 2016. *Μια ιστορική αναδρομή στο Ναό των Ταξιαρχών στον παλιό οικισμό του Καρυώτη*. Λευκαδίτικα Νέα. Πρόσβαση 01 24, 2021. <http://www.kolivas.de/archives/259016>.
- [χ.σ.]. 2016. *Οι Ταξιάρχες του Καρυώτη*. Lefkada Press. Πρόσβαση 01 24, 2021. <https://lefkadapress.gr/politismos/taxiarches-tou-karioti/>.
- [χ.σ.]. 2017. *Περιδιάβαση στους ναούς του οικισμού Καρυώτη Λευκάδας και μνημόνευση των ιερέων και ιερομονάχων που ιερούργησαν σε αυτούς*. Λευκαδίτικα Νέα. Πρόσβαση 01 24, 2021. <http://www.kolivas.de/archives/296273>.
- Θεριανός, Ιωάννης. 2017. *Η ιστορία ενός σπιτιού στην περιοχή Θεριανάτα του παλιού οικισμού Καρυώτη*. Λευκαδίτικα Νέα. Πρόσβαση 01 24, 2021. <http://www.kolivas.de/archives/284834>.
- Καββαδάς, Νίκος. 2013. *Το παλιό χωριό των Καρυωτών*. My Lefkada. Πρόσβαση 01 24, 2021. <https://www.mylefkada.gr/lefkadas-secrets/kariotes-palio-xorio-12048/>.
- Καββαδάς, Ν. 2016. *Άγιος Γεώργιος Καρυωτών*. My Lefkada. Πρόσβαση 01 24, 2021. <https://www.mylefkada.gr/lefkadas-secrets/agios-georgios-karioton-77019/>.
- Σάντα, Βιολέττα. 2014. *Αλυκές Λευκάδας: Μια ιστορία που πρέπει να διαφυλαχτεί*. Άρωμα Λευκάδας. Πρόσβαση 01 24, 2021. <https://aromalefkadas.gr/%CE%B1%CE%B-%CF%85%CE%BA%CE%AD%CF%82-%CE%BB%CE%B5%CF%85%CE%BA%CE%AC%CE%B4%CE%B1%CF%82-%CE%BC%CE%B9%CE%B1-%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1-%CF%80%CE%BF%CF%85-%CF%80%CF%81%CE%AD%CF%80%CE%B5/>.
- Σκλαβενίτη, Χρυσούλα. 2016. *Άγιος Γεώργιος Καρυωτών. Λευκάδα η πατρίδα μου*. Πρόσβαση 01 24, 2021. https://lefkadapatridamou.blogspot.com/2016/01/blog-post_24.html.
- Συντάκτες της Βικιπαίδειας. *χ.χ. Καριώτες Λευκάδας*. Βικιπαίδεια, Η Ελεύθερη Εγκυκλοπαίδεια. Πρόσβαση 01 24, 2021. http://el.wikipedia.org/w/index.php?title=%CE%9A%CE%B1%CF%81%CE%B9%CF%8E%CF%84%CE%B5%CF%82_%CE%9B%CE%B5%CF%85%CE%BA%CE%AC%CE%B4%CE%B1%CF%82&oldid=7624293.

ΡΟΥΠΑΚΙΑΣ

- [χ.σ.]. 2016. *Ο εγκαταλελειμμένος οικισμός του Ρουπακιά*. Λευκαδίτικα Νέα. Πρόσβαση 01 24, 2021. <http://www.kolivas.de/archives/264044>.
- [χ.σ.]. 2016. *Ο Ρουπακιάς θα μπορούσε να γίνει επισκέψιμος χώρος...* Λευκαδίτικα Νέα. Πρόσβαση 01 24, 2021. <http://www.kolivas.de/archives/280925>.
- Καββαδάς, Ν. 2010. *Ρουπακιάς – Το μαγεμένο χωριό*. My Lefkada. Πρόσβαση 01 24, 2021. <https://www.mylefkada.gr/lefkadas-secrets/roupakias-2-18134/>.
- Σάντα, Β. 2014. *Ρουπακιάς: Η καταπράσινη «νεκρή πολιτεία» της Λευκάδας*. Άρωμα Λευκάδας. Πρόσβαση 01 24, 2021. <https://aromalefkadas.gr/%CF%81%CE%B-%CF%85%CF%80%CE%B1%CE%BA%CE%B9%CE%AC%CF%82-%CE%B7-%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%B1%CF%80%CF%81%CE%AC%CF%83%CE%B9%CE%BD%CE%B7-%CE%BD%CE%B5%CE%BA%CF%81%CE%AE-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84/>.

ΠΛΑΓΙΑ

- [χ.σ.]. 2016. *50 χρόνια από το σεισμό στο Ξηρόμερο (1966-2016)*. ΘΟΑΣ ο Αιτωλός. Πρόσβαση 01 24, 2021. <http://thoasaitolos.gr/thoas/?p=2406>.
- [χ.σ.]. [χ.χ.]. *Κατούνα 1966 (VIII)*. Ο.Α.Σ.Π. Πρόσβαση 01 24, 2021. <https://www.oasp.gr/node/450>.
- [χ.σ.]. 2020. *Οι ανθισμένες αμυγδαλιές στο εγκαταλελειμμένο χωριό της Πλαγιάς Ξηρομέρου*. Agrinio Press. Πρόσβαση 01 24, 2021. <https://www.agriniopress.gr/anthismenes-amygdalies-plagias-xiromeroy/>.
- [χ.σ.]. [χ.χ.]. *Το πέτρινο χωριό του Ξηρόμερου που ερήμωσε από την φτώχεια και τον Εγκέλαδο*. Μηχανή του Χρόνου. Πρόσβαση 01 24, 2021. <https://www.mixanitouxronou.gr/to-xorio-fantasma-rou-antekse-stous-seismous-alla-katerrefse-aro-tin-oikonomiki-krisi-ti-apeginan-oi-katoikoi-deite-apo-psila-ti-apemeine-vinteo-drone/>.
- Κολουβάς, Φ. 2013. *Ένα χωριό – φάντασμα, το παλιό χωριό της Πλαγιάς Ξηρομέρου*. Λευκαδίτικα Νέα. Πρόσβαση 01 24, 2021. <http://www.kolivas.de/archives/134037>.
- Κουτίβης, Ευάγγελος. 2020. *ΣΠΑΝΙΟ ΦΙΛΜ ΤΟΥ 1966 ΑΠΟ ΤΟΝ ΦΟΝΙΚΟ ΣΕΙΣΜΟ ΤΗΝ 29Η ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ ΤΟΥ 1966*. ΑΙΧΜΗ News. Πρόσβαση 01 24, 2021. <https://www.aixmi-news.gr/aitoloakarnania/xiromero/item/100088-spanio-film-tou-1966-aro-ton-foniko-seismo-tin-29i-oktovriou-tou-1966>.
- Συντάκτες της Βικιπαίδειας. [χ.χ.]. *Παλιά Πλαγιά Αιτωλοακαρνανίας*. Βικιπαίδεια, Η Ελεύθερη Εγκυκλοπαίδεια. Πρόσβαση 01 24, 2021. https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A0%CE%B1%CE%BB%CE%B9%CE%AC_%CE%A0%CE%BB%CE%B1%CE%B3%CE%B9%CE%AC_%CE%91%CE%B9%CF%84%CF%89%CE%BB%CE%BF%CE%B1%CE%BA%CE%B1%CF%81%CE%BD%CE%B1%CE%BD%CE%AF%CE%B1%CF%82.
- Τσερές, Δ. 2019. *Πλαγιώτικα Σημειώματα – Οικισμός Πλαγιάς*. Άρωμα Λευκάδας. Πρόσβαση 01 24, 2021. <https://aromalefkadas.gr/%cf%80%ce%bb%ce%b1%ce%b3%ce%b9%cf%8e%cf%84%ce%b9%ce%ba%ce%b1-%cf%83%ce%b7%ce%bc%ce%b5%ce%b9%cf%8e%ce%bc%ce%b1%cf%84%ce%b1-%ce%bf%ce%b9%ce%ba%ce%b9%cf%83%ce%bc%cf%8c%cf%82-%cf%80%ce%bb%ce%b1%ce%b3/>.
- Τσερές, Δημήτρης. 2017. *Οικισμός Πλαγιάς: Μικρές ιστορικές ψηφίδες*. Άρωμα Λευκάδας. Πρόσβαση 01 24, 2021. <https://aromalefkadas.gr/%ce%bf%ce%b9%ce%ba%ce%b9%cf%83%ce%bc%cf%8c%cf%82-%cf%80%ce%bb%ce%b1%ce%b3%ce%b9%ce%ac%cf%82-%ce%bc%ce%b9%ce%ba%cf%81%ce%ad%cf%82-%ce%b9%cf%83%cf%84%ce%bf%cf%81%ce%b9%ce%ba%ce%ad%cf%82-%cf%88%ce%b7/>.

ΛΕΥΚΑΔΑ

- Αργυράκης, Μίνος. 2020. *Η Λευκάδα στα τέλη της δεκαετίας 1950 – αρχές δεκαετίας 1960 μέσα από τα μάτια του πολυταξιδεμένου Μίνου Αργυράκη*. lefkadaonline.gr. Πρόσβαση 01 24, 2021. <https://lefkadaonline.gr/%CE%B7-%CE%BB%CE%B5%CF%85%CE%BA%CE%AC%CE%B4%CE%B1-%CF%83%CF%84%CE%B1-%CF%84%CE%AD%CE%BB%CE%B7-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B4%CE%B5%CE%BA%CE%B1%CE%B5%CF%84%CE%AF%CE%B1%CF%82-1950-%CE%B1%CF%81>.
- Κολουβάς, Φ. 2013. *Άγιος Βασίλειος: Ο μικρότερος των οικισμών των «Ηνωμένων Πολιτειών» της Λευκάδας*. Λευκαδίτικα Νέα. Πρόσβαση 01 24, 2021. <http://www.kolivas.de/archives/143324>.
- Σάντα, Β. 2017. *Η Λευκάδα της δεκαετίας του '60: Ανάγκη για ελπίδα*. Άρωμα Λευκάδας. Πρόσβαση 01 24, 2021. <https://aromalefkadas.gr/%CE%B7-%CE%BB%CE%B5%CF%85%CE%BA%CE%AC%CE%B4%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B4%CE%B5%CE%BA%CE%B1%CE%B5%CF%84%CE%AF%CE%B1%CF%82-%CF%84%CE%BF%CF%85-60-%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CE%B3%CE%BA%CE%B7-%CE%B3%CE%B9/>.
- [χ.σ.]. 2014. *Μια φορά κι έναν καιρό υπήρχε ένα χωριό που το έλεγαν Ρεκατσινάτα*. Άρωμα Λευκάδας. Πρόσβαση 01 24, 2021. <https://aromalefkadas.gr/%CE%BC%CE%B9%CE%B1-%CF%86%CE%BF%CF%81%CE%AC-%CE%BA%CE%B9-%CE%AD%CE%BD%CE%B1%CE%BD-%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%81%CF%8C-%CF%85%CF%80%CE%AE%CF%81%CF%87%CE%B5-%CE%AD%CE%BD%CE%B1-%CF%87%CF%89%CF%81%CE%B9%CF%8C/>.
- [χ.σ.]. 2018. *Παλιές αεροφωτογραφίες από τα δυο άκρα του νησιού της Λευκάδας*. Άρωμα Λευκάδας. Πρόσβαση 01 24, 2021. <https://aromalefkadas.gr/%cf%80%ce%b1%ce%bb%ce%b9%ce%ad%cf%82-%ce%b1%ce%b5%cf%81%ce%bf%cf%86%cf%89%cf%84%ce%bf%ce%b3%cf%81%ce%b1%cf%86%ce%af%ce%b5%cf%82-%ce%b1%cf%80%cf%8c-%cf%84%ce%b1-%ce%b4%cf%85%ce%bf-%ce%ac%ce%ba%cf%81/>.
- Σκλαβενίτη, Χ. 2017. *Με αφορμή μια εκδήλωση – Γνωριμία με τις Ηνωμένες Πολιτείες Λευκάδας*. golekas.gr. Πρόσβαση 01 24, 2021. <https://golekas.gr/aformi-mia-ekdilosi-gnorimia-tis-inomenes-polities-lefkadas/>.
- Συντάκτες της Βικιπαίδειας. [χ.χ.]. *Λευκάδα*. Βικιπαίδεια, Η Ελεύθερη Εγκυκλοπαίδεια. Πρόσβαση 01 24, 2021. <https://el.wikipedia.org/w/index.php?title=%CE%9B%CE%B5%CF%85%CE%BA%CE%AC%CE%B4%CE%B1&oldid=8636204>.

ΕΛΛΑΔΑ

- Κουτσαδέλης, Κωνσταντίνος. 2013. *Οι σεισμοί του 1953 στα νησιά του Ιονίου*. Καθημερινή. Πρόσβαση 01 24, 2021. <https://www.kathimerini.gr/society/487971/oi-seismoi-toy-1953-sta-nisia-toy-ioniou/>.
- Συντάκτες της Βικιπαίδειας. [χ.χ.]. *Ιστορία της νεότερης Ελλάδας*. Βικιπαίδεια, Η Ελεύθερη Εγκυκλοπαίδεια. Πρόσβαση 01 24, 2021. https://el.wikipedia.org/w/index.php?title=%CE%99%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1_%CF%84%CE%B7%CF%82_%CE%BD%CE%B5%CF%8C%CF%84%CE%B5%CF%81%CE%B7%CF%82_%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1%CF%82&oldid=8640795.
- Συντάκτες της Βικιπαίδειας. [χ.χ.]. *Σεισμοί του Ιονίου το 1953*. Βικιπαίδεια, Η Ελεύθερη Εγκυκλοπαίδεια. Πρόσβαση 01 24, 2021. https://el.wikipedia.org/w/index.php?title=%CE%A3%CE%B5%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%BF%CE%AF_%CF%84%CE%BF%CF%85_%CE%99%CE%BF%CE%BD%CE%AF%CE%BF%CF%85_%CF%84%CE%BF_1953&oldid=8504603.
- Συντάκτες της Βικιπαίδειας. [χ.χ.]. *Σεισμός Σμύρνης και Σάμου (2020)*. Βικιπαίδεια, Η Ελεύθερη Εγκυκλοπαίδεια. Πρόσβαση 01 24, 2021. [https://el.wikipedia.org/w/index.php?title=%CE%A3%CE%B5%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82_%CE%A3%CE%BC%CF%8D%CF%81%CE%BD%CE%B7%CF%82_%CE%BA%CE%B1%CE%B9_%CE%A3%CE%AC%CE%BC%CE%BF%CF%85_\(2020\)&oldid=8647615,%20\(%CF%84%CE%B5%CE%BB%CE%B5%CF%85%CF%84%CE%B1%CE%AF%CE](https://el.wikipedia.org/w/index.php?title=%CE%A3%CE%B5%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82_%CE%A3%CE%BC%CF%8D%CF%81%CE%BD%CE%B7%CF%82_%CE%BA%CE%B1%CE%B9_%CE%A3%CE%AC%CE%BC%CE%BF%CF%85_(2020)&oldid=8647615,%20(%CF%84%CE%B5%CE%BB%CE%B5%CF%85%CF%84%CE%B1%CE%AF%CE).

Φ Ω Τ Ο Γ Ρ Α Φ Ι Κ Ο Α Ρ Χ Ε Ι Ο

Π Α Λ Ι Α Π Λ Α Γ Ι Α

63

Ρ Ο Υ Π Α Κ Ι Α Σ

71

Π Α Λ Ι Ο Ι Κ Α Ρ Υ Ω Τ Ε Σ

79

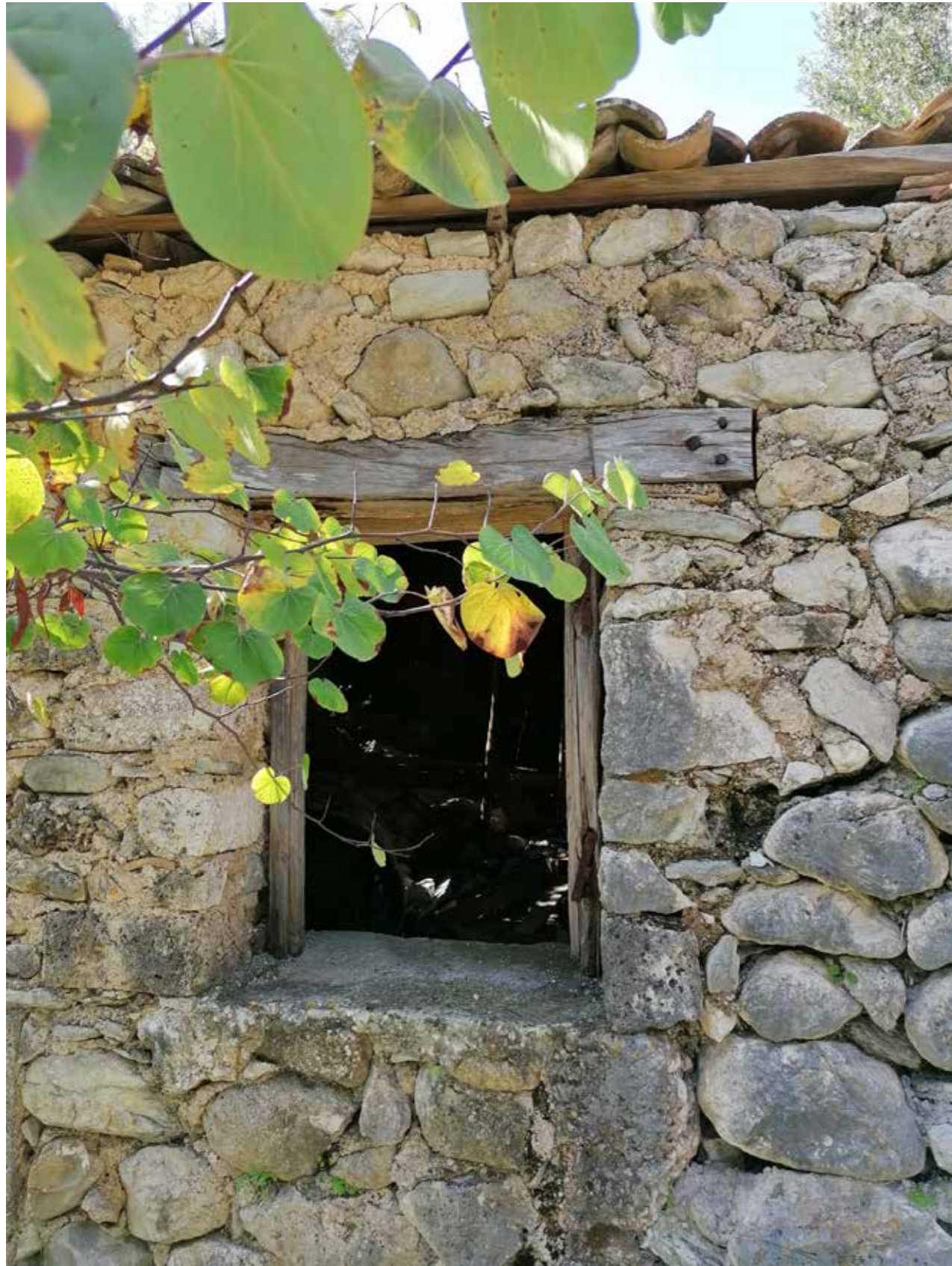

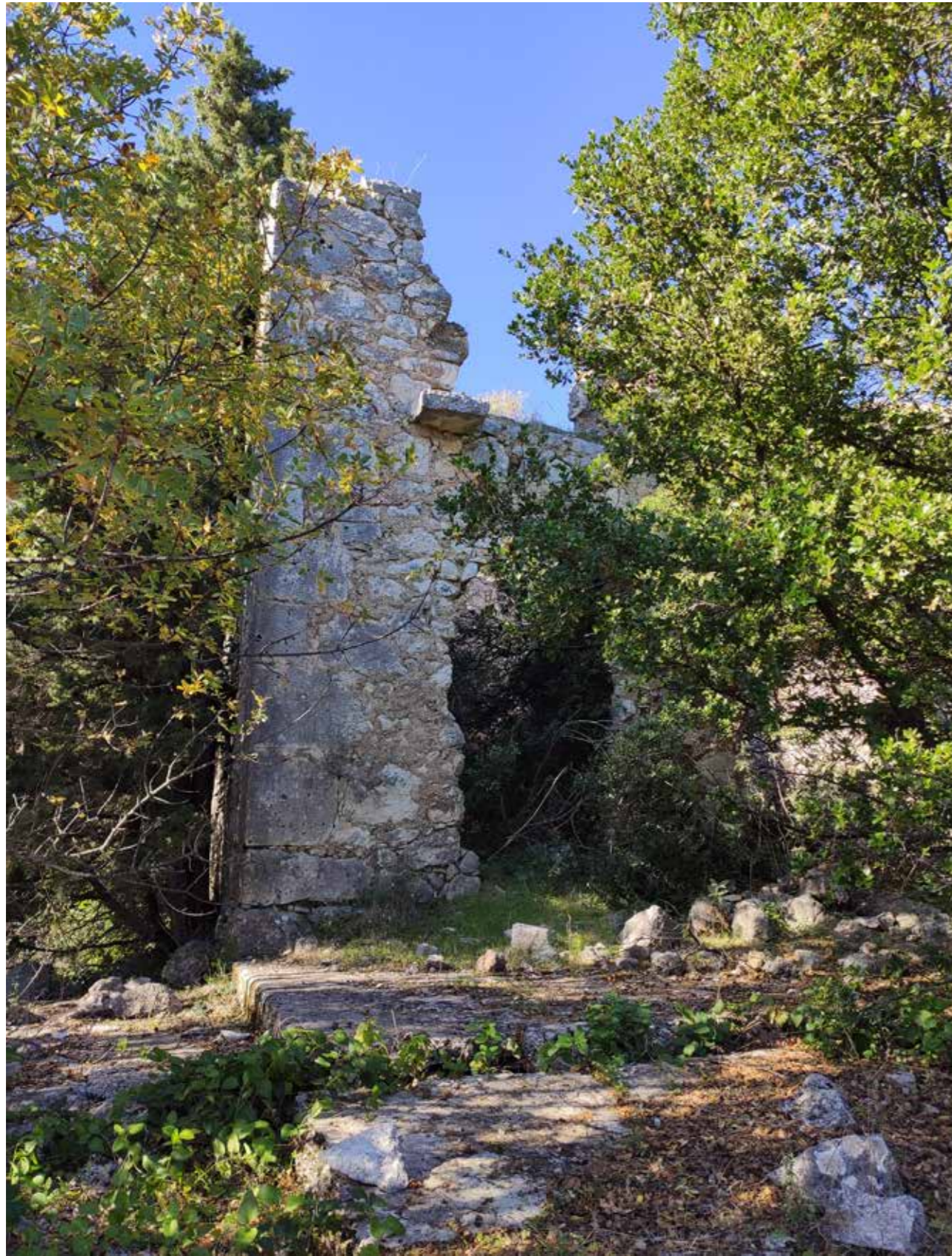

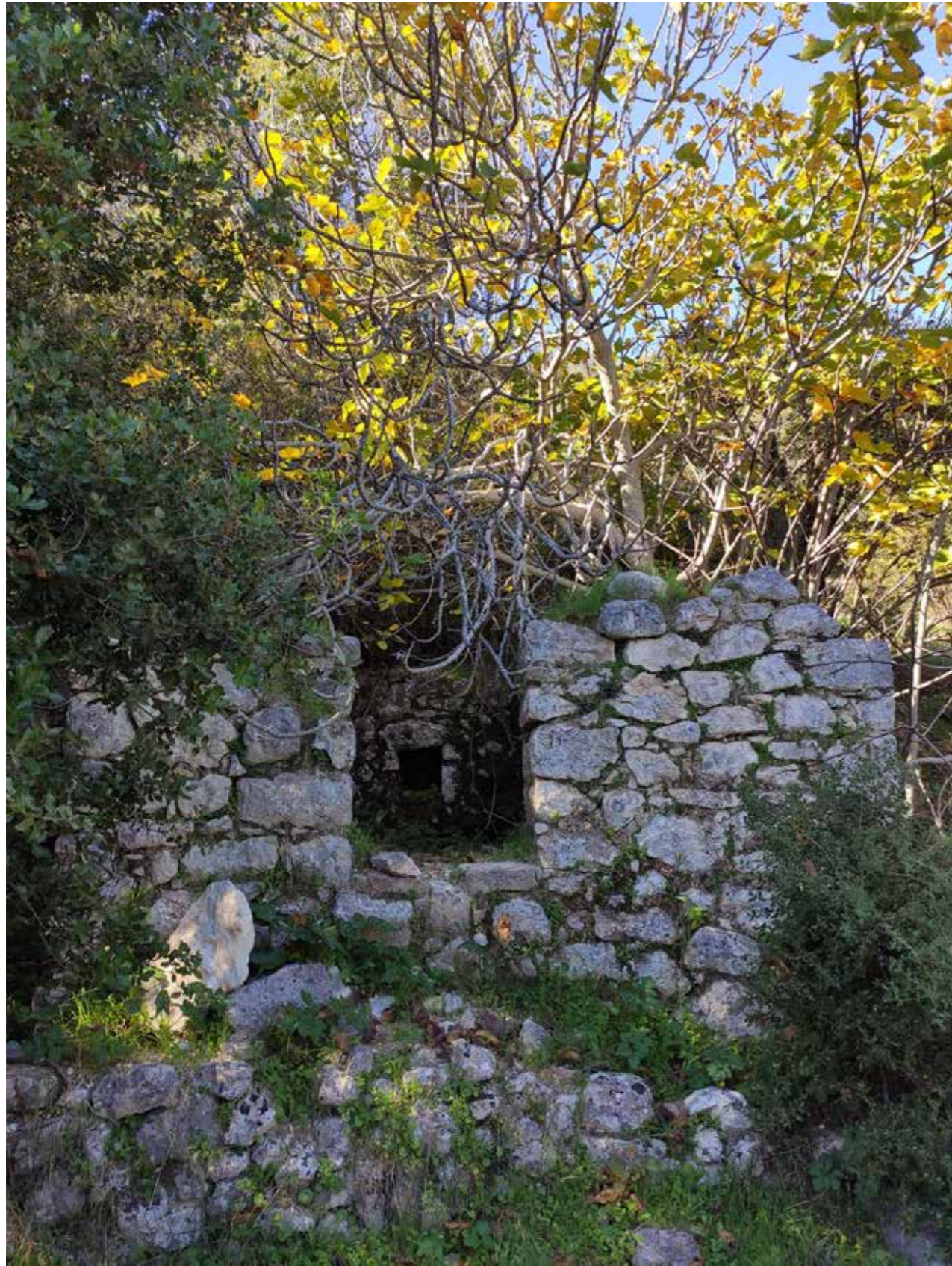

Σε όσους βοήθησαν με τον τρόπο τους

Σοφία Μικρώνη

Φεβρουάριος 2021